

SPRÅKLIG SAMLING

Nr. 2 – 1983

24. årg. Kr 10,00

ord-et (norr. *orð*, *besl. med lat. verbum*) 1 en gruppe språklyder el. bokstaver som er bærer av en betydning, og som opptrer som minste selvstendige enhet i en ytring *fremskritt er et sammensatt o- gjengi noe o- for o- nøyktig, ordrett* 2 uttrykk, uttalelse, utsagn/*ha et o- med laget* si sin mening, være med å bestemme/legge inn et godt *o- for noen anbefale/ta noen på o-et* ta det noen sier bokstavelig, benytte seg av det noen (tankeløst) tilbyr/ordspråk *det er et gammelt o- som sier at magen blir mett før øynene* 3 tale, innlegg (i debatt, diskusjon) *føre o-et* være den som taler og bestemmer/*o-et er fritt* hvem som vil kan uttale seg 4 omtale, rykte *han har o- for å være bråsi/ha godt, dårlig o- på seg* 5 løfte, tilsagn, forsikring *gi sitt o- på noe/tro noen på hans o-* 6 i edb: gruppe av tegn som utgjør en enhet som skal behandles under ett

ord-et (norr. *orð*, *fellesgerm., smh. med lat. verbum*) 1 språk: kvar av dei minste sjølvstendige einingane som ei ytring kan delast inn i; morfem el. morfemkombinasjon som ikkje kan delast opp ved å føye inn andre morfem og som kan skiljast ut med pause føre og etter i ei ytring *denne setninga har fem o-likkje skjone eit o-tekst setje o- til ein melodi* 2 seiemåte, talemåte, uttrykk, utsegn *det var eit sant o-/seie nokon eit Pauli o- irettesetje, refse nokon/ordtøke, fyndord det er eit o- som seier at den svelt ikkje som tjukt bit* 3 tale, innlegg (i eit ordskitte) *be om o-et/kome til o-e få høve til å seie noko* 4 gjetord, omtale, rykte, skotsmål *som o-et går etter det folk seier* 5 lovnad, tilsegn *bryte, gå frå o-et sitt/halde, stå ved o-et sitt* 6 i edb: gruppe av teikn som utgjer ei eining som skal behandlast under eitt

Tema:

Ordbøker og terminologi

Forbudsglade riksmålsfolk

Sia sist har vi igjen hørt fra Riksmålsforbundet. Det har hatt landsmøte og valt ny formann. Jan Willoch overtar etter Knut Wigert, «næringslivet» etter «åndslivet». Om det ligger noen symbolikk i dette, er vel tvilsomt: politikken er den samme som den har vært, kampsakene de samme: mot sidemålsstilen, mot nynorsken og dialektene i NRK, mot NOREG på frimerker og ellers. Honnørord som «vern om sproget» og «frihetens overordentlige verdi» svulmer fortsatt.

Men denne verdien er relativ. «Det er bare ikke så morsomt når man tenker på hvilke konsekvenser det kan få om dialekter slippes til som tillatte former, i skole og offentlig virksomhet, og kanskje særlig i NRK». (Frisprog på lederplass 12.3.) Altså forbud. «Riksmålsforbundet vil henstille til myndighetene at NORGE fastsettes som landets eneste offisielle navn.» (Resolusjon fra landsmøtet, enstemmig vedtatt.) Altså forbud mot NOREG.

Denne siste har vel bare interesse som tegn på en mentalitet. Men kampanjen mot dialektene bør tas alvorlig. Vi må ikke la oss narre av den hjelpeløse argumentasjonen som ofte blir framført. («... dialekten – nær sproget man kanskje har vanskeligheter med allerede i neste dalføre ... Når vi vet at bruk av dialekt innebærer øket sproglig avstand og svært ofte sproglig forarming, fordi dialektene gjerne er rike på konkrete og fattig på abstrakter...» – Iver Tore Svenning i Frisprog 23.4.)

Her ligger det nemlig djupe og la-tente fordommer hos mange, og dem vil riksmålsfolk spille på. Da er et lågt debattnivå en fordel, inga hindring. Den tilliten og vørnaden til folks eget språk som dialektrørsla har kjempa fram, er neppe så grunnfesta som mange trur. Vår spådom er at den kommende debatten om morsmålsopplæringa vil vise det. Da vil vi få høre mer fra de nye forbudsprofetene. Mye mer, er vi redde for.

LSV

Språklig Samling

Redaksjon: Eskil A. Hanssen (ansv. red.), Lars S. Vikør (red.sekr.), Øyvind Haaland, Thomas Hoel, Torun Gulliksen

Bladpenger: Kr 30,-

Utgitt av:

LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING

Medlemspenger: Kr 40,- pr. år; for skoleelever, studenter og pensjonister: Kr 30,-

Leder: Lars S. Vikør,

Steinsoppgrenda 34, 1352 Kolsås,

Tlf. 02-13 72 77

Lagets og bladets adresse:

Postboks 636 Sentrum, Oslo 1

Postgiro 5 16 37 87

INNHOLD

TEMA: ORDBØKER OG TERMINOLOGI

Dag Gundersen: Ordboksredaktørens problemer. Et innblikk i leksikografien	3
Arnbjørg Hageberg: Norsk leksikografisk institutt. Ein presentasjon	7
Handordbøkene på veg. Intervju med Boye Wangensteen og Dagfinn Worren	8
Filolog og ingeniør for norske termer. Intervju med Ingrid Forberg Dahlø og Bernhard Christiansen	10
Jan Roald: Terminologi som fag	12
Prosjekt for datamaskinell språkbehandling	12
Blir den nye målløva følgd? Intervju med Halldis Sandsdalen	15
Tom Christophersen: Litteraturprisen 1983 til Erling Pedersen: En forfatter med holdninger	16
Vedtak i NTL – Forening 2	17
DEBATT – KOMMENTAR:	
Kjell Venås: Til referatet frå møtet i Norsk Språkråd	18
Rolf Theil Endresen og Lars S. Vikør: Tre overflødige språkbruksreglar	19
Tomas Refsdal: Friere nynorsk-normal?	19
BØKER:	
Lars S. Vikør: 300 språkråd på eitt brett. (Aagot Landfald (red.): Råd om språk fra Norsk språkråd	20
Thore Roksvold: Journalistspråket. (Finn-Erik Vinje o.a.: Journalistspråket)	21
Lars S. Vikør: Vil ho ikkje gå? (Per Ivar Vaagland: Målrørsla og reformarbeidet i rettiåra)	22
Geirr Wiggen: Minneskrift over Håvard Skirbekk. (Håvard Skirbekk 1903-1983. Minneskrift)	23
Plutseleg innrømming – på nynorsk? (Arne Lauvhjell (red.): Heit strid om nynorsk. Dokument og meiningar 1980-1983)	23

ORD, ORD, ORD

Som framsida viser: Det er ikkje så lett å vite kva eit ord er. Definisjonane og døma har vi fått frå *Norsk handordbok*; dei utgjer eit redigert utdrag av artikkelen *ord* i ordboksmanusa for bokmåls- og nynorskutgåva. *Ordbøker og terminologi* er temaet for dette nummeret, og det er Øyvind Haaland og Lars S. Vikør som har redigert temastoffet.

Frist for innlegg til nr. 3 er 20. august. □

ORDBOKSREDAKTØRENS PROBLEMER

Et innblikk i leksikografien

Av Dag Gundersen

Det er ikke enkelt å lage ordbøker. Det er ikke bare å samle alle ord i språket og stille dem opp på rekke og rad. Nesten tvertimot, sier dosent Dag Gundersen i denne artikkelen; det å avgrense seg er kanskje det største problemet ordboksredaktøren må kjempe med i arbeidet sitt.

Gundersen leder avdelinga for bokmål ved Norsk leksikografisk institutt i Oslo (se side 7). Her gir han et innblikk i ordboksredaktørens «kjøkken» – også kalt *leksikografien*. Leksikografi kan bety både vitenskapen om ordforrådet og – mer praktisk – metoder og teknikker for ordboksredigering. Det er det siste aspektet Gundersen tar for seg her. Han tar utgangspunkt i flere forskjellige spørsmål:

Hvor mange ord fins det? Hva er et ord? Hva gjør vi med faste uttrykk, fraser? Hvordan skal en velge ut ord til ei ordbok? Sjølve redigeringa av ordboka reiser andre spørsmål: Når har vi å gjøre med ulike ord, når har vi ulike betydninger av samme ord, når har vi bare nyanser av éi betydning? Hvordan skal vi definere orda slik at vi dekker flest mulig nyanser og bruksmåter? (Jf. framsida av dette bladet!) Hvilke nye ordbokstyper kan edb bidra med? Hva er de viktigste oppgavene for norsk leksikografi?

Leksikografi: navn og emne

Leksikografien har sine avgrensingsproblemer; det første ligger i navnet. Det er mulig å skille mellom *leksikologi* om en teoretisk del og *leksikografi* om en praktisk del – det å lage ordbøker og leksika. Særlig i franske og franskpåvirkede miljøer blir dette skillet holdt oppe. Men *leksikografi* blir også brukt som felles navn på begge deler; bak det står engelsk tradisjon, og slik brukes det f.eks. i navnet Norsk leksikografisk institutt ved Universitetet i Oslo.

Arbeidsmaterialet i leksikografien er *ordene* – i et emne, en språkvariant, et språk – eller flere. Studiet av ordene kan gjelde opphav, utbredelse eller bruksområde, form – enten alle registrerte former eller et utvalg som skal danne en norm, kombinasjoner i fast sammensetning («sammensatte ord») eller løs («fraser», «faste uttrykk»), og betydning. Vi kommer tilbake til dette.

Som kjent er det et ord for allting. Dette skaper det største avgrensingsproblemet. Det kan ikke tenkes noe emne uttrykt i ord uten at emnet er av leksikografisk interesse for å kunne studere, registrere, normere eller definere ordene. Videre kan vi med våre 29 bokstaver lage et antall ord som må være endelig – vi kan for

eksempel si at et ord umulig kan ha 1000 bokstaver, følgelig er det en grense for ordlengde og for bokstavkombinasjoner innenfor ett ord; men vi kan ikke si hvor grensen går og ikke fastslå dette endelige tallet. Enhver som arbeider med ord, får med jevne mellomrom det umulige spørsmålet: Hvor mange ord er det i norsk? Antallet lar seg ikke bestemme fordi det er mulig å lage stadig nye sammensetninger. Ikke minst kan de lages lengre: *energiøkonomiseringskonsulent*; blir de uhåndterlig lange, kan det lages nye kortformer: *enøkkonsulent*.

Hva er et ord?

Enda et avgrensingsproblem byr det enkelte ordet på: Hva er et ord? En kan forsøke å definere det enten ut fra grenser eller ut fra betydning. I det første tilfellet kan en si at et ord er den minste enhet som kan omgis med pauser i tale eller mellomrom («luft») på papiret. Det er dette som blir lagt til grunn i de fleste ordbøker, men ikke uten vansker. Er for eksempel ordtypen «ekkoord» («ikke bare-bare», *nam-nam*) ett eller to ord?

Atskilt skrivemåte («særskrivning») er blitt styrket i alle rettskrivningsreformer i riksmål/bokmål fra 1907 til 1959. For eksempel: *ialt* (1907, ennå *ialt*/ *i alt* i Riksmålsordlisten), *idag*/ *i dag* (1917), *i dag* (1938), *igår* (1917), *i går* (1938), *ihjel*, *ombord* (1938), *i hjel*, *om*

Tema: Ordbøker og terminologi

bord (1959). Prinsippet er at det som kan opptre alene i enkelte sammenhenger, bør skrives atskilt også i slike uttrykk. Det stemmer jo ikke for *i hjel*, og det kan da kanskje være praktisk å prøve med en definisjon ut fra betydning: ordet er den minste selvstendige betydningsenhet. De fleste ordbøker gjør bruk av denne også, men bare i spesielle tilfeller.

Som oppslags-«ord» i *Norsk riksmålsordbok* (NRO) finner vi for eksempel *enn si*, av norr. *enn siðr* = «og enda mindre», ofte misforstått som verbet *å si* (slik i begge NROs eksempler): *Han er slett ikke velstående – enn si rik*. Dette spesielle *si* brukes ikke på noen annen måte, så det har mye for seg å behandle det som her. Men det samme kan sies om substantivet *si*, en, som i NRO er behandlet for seg enda det bare finnes i *på si*. Slike inkonsekvenser kan en ikke alltid unngå, og de blir ikke gjort uten omtanke. Noen kan grunngis ut fra etymologi, andre rent praktisk: Hva vil brukeren sannsynligst slå opp først?

En sammenstilling av ord i ledd og setninger er ingen tilfeldig kombinasjon, men et resultat av språkets grunnleggende regler og av bevisste valg. *Innenfor* leddet eller setningen blir valget av enkeltord mer eller mindre tilfeldig; presisjonsnivået er ikke høyere enn at vi kunne valgt andre ord. Kombinasjoner som vi vil hevde er «mindre tilfeldige», utgjør «faste uttrykk», «fraser», og summen av dem i en tekst eller et språk utgjør tekstens eller språkets *fraseologi*. I større ordbøker som inneholder definisjoner og eksempler, hører fraseologien til det viktigste eksempelstoffet, og det fins også egne fraseologiordbøker.

Den tradisjonelle delen av fraseologien er oftest lett å identifisere, velkjent som den er. Men det dannes nye fraser akkurat som det dannes nye ord, og den som har ambisjoner i retning av å ajourføre fraseologien i en ny ordbok, kan få vansker med å identifisere den. Noen eksempler på formuleringer med (*i*)gjennom kan vise det:

Det ble gjennom årenes løp dype hull i golvet.

Det som nå skal kjøres igjennom, er et samarbeid i Norden.

Bevilgningene ble klubbet igjennom mot NNs stemme.

Han arbeidet seg uhyre raskt opp gjennom gradene.

Med kon slipsknute og hjemlengsel i blikket rodde han seg gjennom de vemodige vers.

Hvilke av disse eksemplene er feil av en enkelt opphavsperson, hvilke er tilfeldige sammenstillinger for anledningen, og hvilke, om noen, er nye fraser? Et mer eksakt mål enn med ren «språkfølelse» må på en eller annen måte være statistisk, og et slikt mål kan en i dag få med databehandling av store materialsamlinger, der en kan ta ut kombinasjoner som opptre flere ganger. Sture Allén og fl., *Nusvensk frekvensordbok 3* (1975) beskriver en framgangsmåte for å ta ut kombinasjoner med frekvens minst 10 av et ordmateriale på 1 mill., og stiller opp selve kombinasjonene, som vil gi leseren mange overraskelser.

Utvalg: ekserpering

Leksikografens ordmateriale kan være komplett eller et utvalg av kilden(e) der en henter det. Et eldre uttrykk for at det er komplett, er å si at kilden er behandlet *tesaurisk* og at oppstillingen av den komplette ordsamlingen er en *thesaurus*. Da skal ideelt sett ikke bare alle forskjellige ord, men alle mulige former av ord («løpende ord», «graford») være behandlet. (I moderne informasjonslagring og -gjenfinning betyr *thesaurus* noe annet, nemlig en alfabetisk liste over de nøkkelord (søkeord, deskriptorer) som er tillatte innganger til lagret informasjon.)

Så snart kildene vokser ut over et nokså beskjent omfang, må en ofte nøye seg med å arbeide med et utvalg. Å velge ut ord til leksikografisk behandling kalles å *ekserpere*. Hvordan en gjør det, kommer selvsagt an på formålet; blant momenter som ofte er aktuelle, er om ordet (betydningen, bruksmåten) er: 1) nytt eller gammelt, 2) vanlig eller sjeldent, 3) riktig eller galt, og 4) hvordan ordet blir brukt (eksempel som forklarer betydning). For eksempel er 1 aktuell for *Nyord i norsk 1945–1975* (1982), alle fire for *Norsk håndordbok* (ventes i 1984) og 2–3 for ordlister, som skal inneholde det sentrale ordtilfanget i vedkommende målform, i gjeldende norm for rettskrivning og bøyning.

Ekserpering blir gjerne gjort for hånd («cerebralt») eller automatisk («ta tredje ord i første linje på hver venstre-side i boka»). I det siste tilfellet sjalter en ut både menneskelig vurdering og menneskelig feiling. Hvilken ekserperingsmåte som er best, avhenger av hvor stort omfang materialet skal ha. Hensikten er i begge tilfeller å tape minst mulig informasjon gjennom det materialet som utvalget ikke får med seg. Skal en lage en ordliste på 10 000 ord av et materiale på 1 mill., kan automatisk ekserpering gi best dekning. Skal lista lages av et materiale på 100 000 ord, er den «cerebrale» måten sikrest. Hvorfor ikke gjøre det *tesaurisk* i alle fall, med datamaskin? For det første pga. økonomi og kanskje plass, for det andre fordi en får mer enn en er ute etter, og kan få et arbeid med å fjerne uønsket informasjon som er like stort og feilbefengt som ekserperingen kan bli.

Også i ordsamlinger som tar sikte på å være komplette, kan plass og økonomi tvinge fram kompromisser. En fullstendig samling av ordforrådet til en forfatter, f.eks. Ibsen, eller et verk, f.eks. Bibelen, kalles en *konkordans*. I praksis er det likevel vanlig å utelate de hyppigste funksjonsordene, f.eks. *og*, som selv med korte eksempler på én linje ville fylle opp voldsomt. Men dermed taper en informasjon; blant annet er en del funksjonsord et interessant «møtepunkt» for fraseologi og andre sammenstillinger: *stokk og stein, dag og natt, mål og måle*. En ville gjerne studere dette samlet, og det måtte blitt under *og*.

Enkeltord og ordtyper som ofte havner utenfor ordboksmaterialene, er sammensetninger der hele betydningen lett går fram av de enkelte leddene og den

grammatiske forbindelsen mellom dem: *kjøkkengolv* = golv på kjøkken. Derimot betyr *kjøkkenbenk* noe mer enn «benk på kjøkken»; enkelte sier om slike sammen-setninger at de er blitt «leksikalisert». Av andre outsidere kan vi nevne bindestreksord: en *kjøre-på-hytta-bil*, *OECD-møte*, og plass-sparende avisord i likhet med *fylkesnei*, *alpinsirkus*. De er slett ikke uten leksikografisk interesse, men faller utenfor det muligens kunst.

Ulike ord, ulike betydninger, eller bare nyanser?

Når ordboksmaterialet er valgt ut, skal det redigeres, og fremdeles forfølger avgrensingsproblemene leksikografen. Vi begynner med homonymproblemet. To ord med lik form, men ulik betydning, kan enten være to betydninger av det samme ordet, som da er et *polysem*, altså et ord som kan ha flere betydninger, eller det kan være to ulike ord, et *homonympar*. En sjelden gang kan det være flere enn et par, for eksempel *ekte* i *ekte gull* (adj.), *ta noen til ekte* (subst.), *ekte noen* (= gifte seg med noen, verb). Ulikhet i ordklasse brukes som et sikkert kriterium for homonymer, enda ulikheten kan være sekundær: *lys*, adj. er en adjektivisering av *lys*, subst.

Vanskeligere er det når ordene er av samme ordklasse. En kan bruke ulikhet i opphav: I *kaste*, sosial klasse i hinduisk samfunn (over portugisisk fra lat. *castus*, 'ren), II *kaste*, en viss mengde korn som kastes ut (til verbet å *kaste*). Men en kan også gå lenger og bruke gjengs (eller sin egen) oppfatning av hva som på moderne språktrinn er så nært eller fjernt beslektet at det er mest eller minst praktisk å regne det som ett eller flere ord. Et *blad* blir ofte behandlet som ett ord. Men avstanden fra «daglig eller ukentlig publikasjon» over «tynn, flat del av plante» til «del av sag der tennene sitter» kan nok tale for å regne med flere homonymer.

Et liknende problem er skillet mellom hva som er ulike betydninger av samme ordet eller ulike nyanser av den samme betydningen. Et *barn* kan være en person, uansett alder, sett i forhold til foreldrene («Vi har tre barn, den eldste er 60 år»), eller en ikke-voksen person («oppføre seg som et barn»). Dette er klart atskilte betydninger. Men hvis vi definerte den siste betydningen som «ikke-voksente *individ*», ville også *laksebarn*, *hellebarn* komme med som en nyanse. Ellers måtte det bli en egen betydning. Det er altså opp til skjønn om vi vil lage et betydningsskille menneskelig/ikke-menneskelig. Da gjør vi bruk av ulike betydningsfaktorer. Dette er et mye større emne enn rammen for denne artikkelen gjør det mulig å gå inn på; ikke minst er det interessant å trekke det inn når en gjør seg tanker om hvorfor en mener et ord er brukt riktig i én sammenheng, f.eks. *en manko* på kr 1000, men ikke i en annen: *manko* på penger, skulle vært *mangel*. Det kan være at *manko* rommer betydningsfaktoren «tellelig».

Definisjoner

Ut fra hvordan et ord brukes innenfor et materiale, gir vi det en eller flere leksikalske definisjoner (ordboksdefinisjoner) som skal dekke flest mulig enkeltbruksmåter. Kan ikke én definisjon dekke alle, må vi lage flere; i en ordbok blir de stilt opp med betydningsnummer 1, 2 osv., eventuelt med finere inndeling: 1 a, b osv. Det er tradisjon i faget å sette den eldste betydningen som nummer 1, og fortsette fram til den yngste, som får det høyeste nummeret. Men ofte sprekker systemet fordi ordhistorien ikke klart viser hvilken betydning som er eldst. Under *jord* er det vanlig å sette planeten før det stoffet på overflaten av den som vi dyrker. Det er vel ikke sikkert at de som først tok ordet og forløperne for det i bruk, hadde begrepet «kringla heimsins» så klart for seg.

Når en definerer, er det viktig å ha så stort grunnlagsmateriale at en ikke overser betydninger. Det ville være kjedelig om en definisjon av *batteri* som «apparat(del) som utvikler elektrisk strøm» var alt en hadde når en siden stod overfor ordet i forbindelse med musikk. Det er altså viktig at definisjonen er vid nok – generell nok – til at den virkelig dekker flest mulig bruksmåter. Samtidig kan det lett bli slik at definisjonen er altfor vid for å dekke noen enkelt bruksmåte. Slik defineres verbet *le* 1) a) i *Norsk riksmålsordbok*:

«frembringe korte, ensartede, hurtige på hinannen følgende lyd under støtvis utånding (og med lignende ansiktsuttrykk som ved smil), fremkalt ved opplevelse av noget morsomt, komisk, og oftest som uttrykk for glede, munterhet (ofte også for overlegenhet, hån, forakt, ell. for å dekke forlegenhet) ell. ved fysisk påvirkning (purring av hudnervene på visse steder av legemet):»

En slik definisjon støter an mot et annet tradisjonelt ønske: Definisjonen skal helst kunne settes inn i det hullet som oppstår i en sammenheng der en tar ut oppslagsordet. – Vi får altså den litt paradoksale situasjonen at vi på grunnlag av flest mulig bruksmåter lager en definisjon som ikke er midt i blinken for noen av bruksmåtene som til sammen utgjør materialet. For å gjøre forholdet tydeligere vil noen si at ordboksdefinisjonen gir *denotasjon* («grunnbetydning»), mens den enkelte bruksmåten, eller det enkelte eksemplet i ordboka, gir *konnotasjon* («bibetydning»).

Synonymer

Ideelt burde ethvert oppslagsord i en definisjonsordbok ha sin egen definisjon, men slik blir det neppe noengang gjort. Det ville sprengte alle rammer for plass og økonomi. Når et ord er blitt definert, blir dette ordet, uten mer definisjon, brukt til å forklare andre oppslagsord som en vil regne som *synonymer*. Dette synonym-

Tema: Ordbøker og terminologi

prinsippet er praktisk, men har også sine avgrensingsproblemer. De fleste synonymymer er bare delsynonymer. Vi kan si «en *mangel* på kr 1000» eller «en *manko*...», men vi har overfor brukt en betydningsfaktor til å vise at det fins sammenhenger der de to ordene ikke dekker hverandre. Men denne begrensningen i synonymitet ser en av praktiske grunner ofte bort fra i definisjoner, og lar det være opp til ordbruksbrukeren å lage en begrensning ut fra sin egen språkfølelse eller eksemplene i ordboka. Særlig ser en bort fra den i synonymordbøker, der oppslagsordene er oppført med en synonymrekke der hvert medlem av rekka kanskje bare dekker én eller et par bruksmåter:

fjerne: amputere, avsette, avskjedige, eliminere, flytte....

Når en slik redigering tross alt fungerer, er det fordi synonymordboka i alle fall er en avansert form for ordbok der en er overlatt til sitt eget skjønn: En slår opp det ordet en i utgangspunktet *ikke* er fornøyd med, og leter i synonymrekka til en eventuelt finner ett en synes passer bedre i den sammenhengen en skal bruke det i.

Synonymitet er et stort emne som vi ikke kan gå nærmere inn på her. Et sted der mange møter det til daglig, er i kryssordoppgaver. Her ser en ofte at den slingsringsmonnen vi gir oss selv i å avgrense synonymiteten, blir utvidet så langt at også *hyperonym* (overbegrep, f.eks. *grønnsak*) og *hyponym* (underbegrep, f.eks. *gulrot*) blir regnet som synonympar. Dette er useriøst, men akseptert.

Til fallgruvene i ordbokshåndverket hører det å forklare oppslagsord A med synonym B og oppslagsord B med synonym A, og altså stille sammen et synonympar der ingen av ordene er virkelig definert. Feilen blir kalt sirkeldefinisjon. Et eksempel fra NRO: *reinmose* = renmose, *reinlav*; *reinlav* = reinlav, *renmose* = reinlav; og under *reinlav* står det ingen forklaring, så «sirkelen» er altså ikke fullkommen. En annen fallgrube er å definere oppslagordet som om det hørte til en annen ordklasse enn det gjør. For eksempel (fra *Metallurgisk ordbok*, 1976): «*allomerisk* – Substanser som har samme krystallinske form, men forskjellig kjemisk sammensetning». Adjektivet er definert med et substantiv som hovedord. Den vanlige løsningen på problemet når definisjonen må bestå av flere ord, er å gi den form av en leddsetning med samme funksjon som oppslagsordet, altså til et adjektiv: «som har ...», dvs. en adjektivisk (relativ) setning.

edb: baklengs- og frekvensordbøker

Med utviklingen av edb har etter hvert også leksikografien fått et nytt og overmåte kraftig hjelpemiddel, selv om det ennå kan fortone seg som et tveegget sverd på grunn av tallrike praktiske problemer som lett kan oppstå og som er velkjente for enhver utøver av, eller tilskuer til, ordboksarbeid pr. datamaskin. Hele dette komplekset av problemer og muligheter må vi også gå

utenom her, og nøye oss med å peke på to slags ordbehandling og ordbøker som edb egner seg særlig godt for: baklengsordbøker (finalalfabetiserte ordbøker) og frekvensordbøker. Et ordmateriale som er alfabetisert etter siste bokstav, så nest siste osv., viser særlig klart fellesskap og ulikheter i avledning og sammensetning:

befaling
anbefaling
dagsbefaling
overhaling
forskaling
avskaling
maling
rose maling osv.

(fra *Bokmål baklengsordliste*, utarbeidet ved Prosjekt for datamaskinell språkbehandling, Universitetet i Bergen).

Den første frekvensordboka på norsk (*Norsk frekvensordbok*), kom i fjor. I likhet med frekvensordbøker for andre språk med en liknende struktur som norsk viser den at de hyppigste ordene ikke er betydningsbærerne, men funksjonsordene som kople dem sammen og setter dem i et grammatisk forhold til hverandre: *i og det som er til en av på for...* Først på 17.-plass kommer et noenlunde klart innholdsord: *ikke*; det neste: *år*, er nummer 36. Blant de mange mulighetene en frekvensordbok byr på, kan vi nevne en som er særlig aktuell for normeringen av norsk, nemlig å tallfeste forekomsten av varianter av samme ord, som *fram/frem*, eller andre sammenliknbare ordpar, som *hvordan/hvorledes*. Sammenlikninger av den siste typen er også viktige for å vurdere lærebokspråk, både det som fins og det som eventuelt er ønskelig.

De viktigste oppgavene

Til slutt kan det passe å spørre: Hva er de viktigste oppgavene for norsk leksikografi? På lengre sikt må det være å lage den store litterære ordboka over riksmål/bokmål som har vært i arbeid i en mannsalder, men ennå er på samlestadiet. En tilsvarende dansk er for lengst ferdig, en enda større for svensk har i løpet av hundre år kommet et stykke ut i S, mens en for nynorsk (*Norsk ordbok*) er i F. På kort sikt er det om å gjøre å registrere nytt materiale: ord, betydninger og nyanser fra år til år og helst fra dag til dag. Strømmen av nyord utenfra kan ingen stanse; desto viktigere er det å tilpasse den i form og bøyning til norsk språkstruktur. Mye av det nye hører hjemme i forskjellige fagspråk. En viktig oppgave er derfor å studere terminologidannelsen i norsk og få fram fagordbøker. Alt slikt arbeid har to like viktige sider: å registrere og å normere, og enhver ordbok er enten registrerende, normerende eller begge deler. □

NORSK LEKSIKOGRAFISK INSTITUTT

Ein presentasjon

Av Arnbjørg Hageberg, styrar ved NLI

Oppretting av eit nasjonalt ordboks-institutt var noko av det Vogt-komiteen i sin tid (1964–66) samstemt kunne einast om. Komiteen var klår over at leseføre og skriveføre personar over heile landet sakna gode, allmenne ordbøker. Dessutan ville eit ordboksinstitutt med sine store kartotek vera til god hjelp for offentlege institusjonar og gi opplysningar om språkbruk langt ut over det ordbøker gir. Og framfor alt ville eit slikt institutt vera til uvurderleg lette for avløyssaren for tidlegare Norsk språknemnd – det planlagde *Norsk språkråd*.

Norsk leksikografisk institutt (NLI) vart skipa og lagt til Universitetet i Oslo i 1972, og instituttet held til i Chateau Neuf på Majorstua i Oslo. *Leksikografisk* viser til at arbeidet ved instituttet gjeld ordtilfang og ordbøker. Instituttet har til saman 16½ stillingar (fordelt på vel 20 personar) og dertil ein del temalønt arbeidshjelp, sivilarbeidarar m.m. NLI er ei samanstøyping av tre opphavleg frittstående og sjølvstendige ordbokstiltak og er difor delt i tre avdelingar, kvar med sin avdelingsleiar. Mesteparten av administrasjonen er sams for heile instituttet, med institutt-råd og -styre, og med felles budsjett, bibliotek, tekniske hjelpemiddel m.m. Men avdelingane har framleis stort sett sine eigne, sjølvstendige arbeidsoppgåver:

Gammalnorsk – mellomnorsk

Avdeling for gammelnorsk og mellomnorsk (tidl. *Gammelnorsk ordboksverk* 1940-) samlar tilfang til eit fullstendig ordarkiv over det spesifikt norske språket (utanom runeinnskriftene) fram til om lag år 1550. Avskrivingsarbeidet er innfløkt og krav spesielt kvalifiserte avskrivarar, t.d. hovudfagsstudentar. Materialet, som omfattar norske sagatekstar, lover og diplom (dvs offentlege og private brev og dokument), blir så klassifisert og gjort tilgjengeleg i alfabetisert form. Avdelinga er no i ferd med å ta datateknikken til hjelp i registreringsarbeidet. I alt skal 20 000 dokument gjennomgåast.

Nynorsk

Avdeling for nynorsk (tidl. *Norsk Ordbok* el *Nynorsk ordboksverk* 1930-) samlar ordtilfang frå målføra i bygd og by og frå nynorsk skriftmål. Kartoteka inneheld no over 3 mill. setlar, bortimot tredjeparten er utskrivne av vel 700 interesserte heimelsfolk frå heile landet som fram gjennom åra har sendt inn ord og vendingar frå sitt eige målføre og/eller frå bøker, tidsskrift og aviser.

Innsamlinga gir opplysningar om påverknader frå andre mål og syner også utviklingsdrag i nynorsk skriftmål som følgje av dialektendringar. Kartoteka fortel oss dessutan m.a. at nynorsk fram gjennom åra har vore meir liberalt i praksis enn i opplæring.

Attåt oppbygginga av ordarkivet har avdelinga redigert ein del av manuskriptet til det hittil største ordboksprosjektet i Noreg – *Norsk Ordbok* med undertittel «Ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet», planlagt til i alt 10 – 12 band, kvart på 1 000 sider. Det er til no kome to band (A – flusken). Dei siste åra har elles avdelinga brukt brotparten av arbeidskrafta til utarbeiding av *Norsk handordbok – nynorsk*.

Bokmål

Avdeling for bokmål (tidl. *Det norske litterære ordboksverk* 1911-) samlar inn ordtilfang frå eldre dansk-norsk og nyare riksmål og bokmål. Avdelinga har utførlege kartotek over ordforrådet til dei «fire store», Wergeland, Hamsun og mange andre større og mindre forfattarar. Dei siste 15 åra er det elles lagt stor vinn på å samla fylldig materiale frå notidslitteraturen – særleg tidsskrift og aviser – for å registrera endringar og mogleg fanga inn kva tid dei nye orda dukka opp første gongen. I nyordsinnsamlinga samarbeider avdelinga med Norsk språkråd, og har for fleire år sidan teke i bruk datateknikken som hjelpemiddel i registreringsarbeidet.

Avdelinga har mange frivillige medarbeidarar utover i heile landet til hjelp i nyordsinnsamlinga. Berre med gratisabonnement til vederlag går desse medarbeidarane grundig gjennom aviser og tidsskrift for å finna nye ord og seiemåtar, nye ordsamansettingar og utvida bruksområde for «gamle» ord. Avdelinga er elles no i 1983 i innspurten med utarbeidinga av *Norsk handordbok – bokmål*.

Hovudoppgåver

Hovudoppgåva til NLI er altså å samla inn, registrera og tilretteleggja ordtilfang for så med grunnlag i kartotekført (og edb-registrert) materiale å utarbeida vitskaplege ordbøker. Samstundes er samlingane eit slags nasjonalarkiv som er tilgjengeleg for alle interesserte, og NLI står til teneste med faglege opplysningar så langt personalet maktar. Det kjem dagleg førespurnader frå alle slags hald, både innanlands og – ein mindre slump – utanlands. Norsk språkråd hentar opplysningar frå arkivet i sitt rådgjevande og normerande arbeid, men også andre institusjonar (statlege eller frå næringslivet) og språkinteresserte einskildpersonar (forskarar og amatørar) brukar ordsamlingane flittig. Døme på korleis orda er brukte, samanhengar og utbreiing er det mykje spørsmål etter. Og ettersom samlingane i stor mon er *sitarsamlingar*, kan spørjarane ofte få nokonær tilfredsstillande svar.

Men alle som brukar ordarkiva vil før eller seinare bli vonbrotne over alt det som manglar. Og fullkome vil nok arkivet aldri kunna bli. Men mykje ville kunna bøytast på med større lokale og større personale. Også tekniske hjelpemiddel som edb og moderne kopieringsmetodar vil hjelpa eit stykke på veg. NLI vil gjerne så raskt og så fullstendig som råd er gjera ords kattane tilgjengelege for ein større krins, anten det er i form av meir tradisjonelle ordbøker, eller i nyare former tufta på edb-teknikk. Ønsket for framtida er difor enkelt nok: Auka forståing hos styresmaktene for verdet av arbeidet ved NLI og dermed større løyvingar. □

Snart får «Riksmålsordboken» konkurranse:

HANDORDBØKENE PÅ VEG

Intervju med Boye Wangensteen og Dagfinn Worren

Da Vogt-nemnda leverte innstillinga si i 1966, etterlyste ho ei ordbok for kvart av dei to offisielle skriftspråka våre. Åtte år seinare kom arbeidet med to slike ordbøker i gang. I dag, 17 år etter at tanken blei kasta fram offentleg, er ordbøkene framleis i arbeid. Det er Norsk leksikografisk institutt (NLI) som står for den daglege redigeringa. Norsk språkråd har vore med på å trekke opp retningslinene for arbeidet, og lønner tre av ordboksredaktørane. Den tredje samarbeidspartnern er dei to forlaga Det Norske Samlaget (nynorsk-utgåva) og Universitetsforlaget (bokmålsutgåva). Dei har ansvaret for den tekniske produksjonen.

Ordboksprosjektet har førebels fått namnet *Norsk handordbok*, og dei to daglege leiarane er Boye Wangensteen (bokmål) og Dagfinn Worren (nynorsk). Å lage ei ordbok er ikkje gjort over natta. Det veit svenskane, som byrja arbeidet med *Svenska Akademiens Ordbok kring 1800*, og som i dag har nådd fram til bokstaven S. Og det veit nynorskavdelinga på NLI, der dei arbeider med det store nynorske ordboksprosjektet *Norsk ordbok*. Det har komme eit stykke ut i bokstaven F. Med dei ressursane NLI hittil har kunna bruke på Norsk ordbok, vil redaktørane ha definert seg ut alfabetet i 2020-åra – i beste fall. Men kva så med handordbøkene? Får vi sjå dei i hyllene «før Aarhundredet nedrødmer»? Vi har tatt turen oppom NLI for å finne svaret.

Worren: – Vi er nå ferdige med sjølve redigeringa, og forlaga meiner at bøkene skal kunne vere ferdigtrykte sist i 1984 eller tidleg i 1985. NLI og Språkrådet er samde om at begge utgåvene skal ut til same tid og same pris.

Wangensteen: – Rett nok står det att å dataføre over 30 % av bokmålsmanuskriptet, men nynorskmanuskriptet må på si side reinskrivast grundigare enn bokmålsmanuskriptet. Derfor ser det ut til at vi skal komme nokolunde likt i mål.

– De har eit eige edb-opplegg?

Worren: – Ja, det er Håvard Hjulstad som har laga det avanserte opplegget som manuskriptet blir skrive inn på edb etter. Han er utlånt til NLI frå Prosjekt for datamaskinell språkbehandling i Bergen. Dette edb-opplegget har mellom anna program for feilsøking, og avslører stadig at t.d. alfabetisering ikkje er så enkelt som ein skulle tru.

– Og korleis kjem bøkene til å sjå ut når dei kjem?

Wangensteen: – Stoffet er ordna strengt alfabetisk, slik at kvart oppslagsord kjem på sin alfabetiske plass. Det gjeld òg samansetningar, som her kjem som sjølvstendige oppslagsord, ulikt t.d. *Tanums store rettskrivningsordbok*, der samansetningane blir samla under førsteleddet.

Etter oppslagsordet kjem så opplysningar om ordklasse og eventuelt bøyingsmønster, om uttale, etymologi, som oftast ein definisjon på oppslagsordet, og til slutt eksempl på bruk. Kvar bok blir på om lag 1000 sider i eitt band.

Worren: I nynorskutgåva ser det ut til å bli rundt 80 000 oppslagsord. Bokmålsutgåva får truleg om lag like mange eller litt færre. Det høge talet kjem av at vi i nynorskutgåva med vilje har tatt med mange sjølvdefinerte samansetningar. Dermed får vi ofte vist korleis samansetningane blir laga, t.d. med *-s-*, *-e-* eller ingenting som bindeledd. Dette er viktigare for nynorsk enn for bokmål, der ein jo har Tanum å gripe til.

Kven plukkar ut orda?

– 80 000 oppslagsord hørest imponerende ut. Li-kevel er det mange ord som ikkje kjem med. Kven avgjer kva som skal med?

Wangensteen: – Det gjer den einskilde ordboksredaktøren, men sjølvsagt ikkje heilt etter eige hovud. Vi jamfører manuskriptet vårt med andre ordbøker og oppslagsverk – norske, svenske og danske, og er vi i tvil, spør vi kollegaene våre her på NLI til råds. Det er heller ikkje få telefonar vi har tatt rundt om til institusjonar og fagfolk av ymse slag for å få opplysningar om enkeltord. Dessutan går Norsk språkråd igjennom manuskriptet, også med tanke på ordutvalet.

Eit problem er å sikre fagspråksord den plassen dei bør ha i ei ordbok over allmennspråket. Fagspråka har tradisjonelt vore dårleg representerte i ordbøker som filologar redigerer. Dette har vi hatt i tankene, men det er vanskeleg å avgjere kor grensa går mellom fagord som har allmenn interesse, og slike som berre utøvarane av eitt yrke kjenner. Den siste typen tar vi normalt ikkje med. Når det gjeld nyare ordtilfang har vi hatt god nytte av kartoteket vårt over nyare norsk avisspråk og *Nyord i norsk 1945–1975*.

Worren: – Når det gjeld somt av det heimlege ordtilfanget, har nynorskredaktørane starta meir på berr bakke. Ei av dei viktigaste kjeldene våre har vore setelarkivet her på NLI, som inneheld om lag tre millionar setlar med ord og uttrykk. Desse orda får vi tilsendt av heimelsfolk rundt om i landet. Mange av dei er ikkje kodifiserte (dvs. normerte og tatt opp i rettskrivinga). Vi har da følgd den regelen at eit ord helst skal vere belagt i tre fylke for at det skal kunne komme med. For Nord-Norge er det nok med to belegg, for der har vi så få heimelsfolk at den geografiske fordelinga av belegga lett kan bli skeiv.

Wangensteen: – Sjølvsagt har vi òg hatt mykje nytte av manuskriptet til kvarandre. Vi byrja å redigere i kvar sin ende av alfabetet, slik at vi kunne bytte manuskript etter kvart. Dermed slapp vi mykje dobbeltarbeid.

Målpolitiske stridsemne

– Etter at Venås-nemnda nå har lagt fram tilrådinga si om ordtilfanget i nynorsk (sjå *Språklig samling nr. 1-1983*), er det kanskje på sin plass å spørje kva slags politikk nynorskredaksjonen har hatt med omsyn til ord på *an-*, *be-*, *-heit* og *else*?

Worren: – Vi har vore heller varsame med å gå noko vidare enn dei offisielle ordlistene. Når det gjeld ord med *an-* og *be-*, har ordlistene tatt inn dei vanlegaste bruksorda. Men nokre einstaka ord til kan vi tenkje oss å ta med, t.d. *anslag* og *bevis*. Men først og fremst prøver vi å syne at ord frå denne gruppa som alt er tatt inn, har fulle rettar som nynorske ord. Såleis gir vi òg døme på samansetningar. Når ordet *angrep* er med, kan t.d.

angrepsspelar òg brukast. Sjølvsagt bruker vi dei tradisjonelle nynorske orda i forklaringane til desse orda, der det er mogleg.

Det er ord med *-else* og særleg *-heit* som skaper dei største vanskaner. På NLI har vi eit materiale som syner at ei mengd *-heit*-ord lever i målføra og er brukt i nynorsk skriftmål. Men på desse orda kan vi ikkje bruke dei vanlege redaksjonelle måla. Til det er dei for mykje knytte til det målpolitiske ordsiftet om framtida for nynorsken. Vi får tru at Språkrådet har eit råd å gi oss om denne ordgruppa før boka går til prenting. Eg vonar at vi kan følgje fleirtalssynet i Venås-nemnda. Da kan vi i alle fall få med somme av dei *-heit*-orda vi stundom treng i nynorsk bruksmål.

– Eit anna stridsemne er bruken av trykkmarkering i ordlister (sjå *Språklig Samling nr. 4-1980* og *nr. 4-1982*). Vil vi finne */bana'n* og */appelsi'n/* som «korrekt» uttale i handordbøkene?

Wangensteen: – Alle ord som i normalisert tale ikkje har trykk på første staving, får trykkmarkering. Det blei vedtatt før redigeringa tok til. Elles gir vi opp uttale for nyare lånord som ikkje følgjer vanlege norske reglar.

«Babels forvirring?»

– Dess fleire kokkar, dess meire søl, heiter det jo. Opp gjennom åra har til saman 14 redaktørar vore med på å redigere handordbøkene. Kan resultatet bli noko anna enn ei «babelsk forvirring» av ulike rettskrivings- og bøyingsformer i det redaksjonelle stoffet?

Wangensteen: – Inkonsekvensar vil ein alltid kunne finne. Det er nesten ikkje til å unngå når arbeidet har gått over ni år og så mange redaktørar har vore med på det. Men vi har da hatt visse retningsliner både når det gjeld redigeringspråket og i redigeringa elles – dei blei fastlagt tidleg under arbeidet. Eg skal ikkje gå inn på dei i detalj, men berre nemne at vi skal halde oss innanfor læreboknormalen når vi skriv redaksjonelt. For bokmål er det òg bestemt at vi skal nytte moderate former – rett nok etter den læreboknormalen som gjaldt fram til 1981, sidan så mykje av redigeringsarbeidet var gjort da den nye rettskrivinga blei vedtatt av Stortinget. I *eksempla* står vi meir fritt til å bruke radikale og moderate former etter som det høver.

Worren: – I nynorsk følgjer vi vel helst ei varsam tilnæringsline i så måte. Men som oppslagsord blir sjølvsagt alle tillatne former i gjeldande læreboknormal og rettskriving oppgitt – for begge målføremene. Kvar einaste form, også sideformene, er sjølvstendig oppført som oppslagsord.

– Kva kjem så storverket til å koste over disk?

Worren: – Prisen er ikkje fastsett ennå, men forlaga har ymta om at bøkene bør koste under 200 1983-kroner.

*

I så fall vil kvart oppslagsord koste mindre enn 0,0025 kroner. Det må da vere billeg visdom? □

SPRÅKRÅDET OG RTT:

FILOLOG OG INGENIØR FOR NORSKE TERMER

Intervju med Ingrid Forberg Dahlø og Bernhard Christiansen

Arbeidet med å lage norske terminologier for ulike fagområder er i Norge lagt til to sentrale institusjoner: *Norsk språkråd* og *Rådet for teknisk terminologi* (RTT). For *Språklig Samlings* lesere skulle Språkrådet være velkjent, RTT antakelig mindre velkjent. Men disse to institusjonene, filologene og teknikerne, har et ganske intimt samarbeid på dette feltet. Vi har samla generalsekretær *Bernhard Christiansen* fra RTT og førstekon-sulent *Ingrid Forberg Dahlø* fra Språkrådet til et intervju for å høre litt om hvordan det arter seg i praksis.

– Hvordan blir terminologiarbeidet drevet innfor RTT resp. Språkrådet?

Christiansen: – Vi tar for oss fagfelt etter fagfelt på den måten at vi setter ned et arbeidsutvalg for det aktuelle faget, og det er da disse utvalgene som utarbeider selve termlistene. Hvert utvalg består normalt av tre personer, oppnevnt av faginstanser, statsorgan, bedrifter e.l. innenfor vedkommende felt. Vi har ca. 15 utvalg i gang nå. De gjør vel å merke en gratis, frivillig innsats som sparer oss for flere hundre tusen kroner årlig. Produktene kommer ut i form av flerspråklige ordbøker som blir utgitt på Universitetsforlaget. Hittil har vi gitt ut ca. 45 slike ordbøker på de forskjellige fagområder. Vannforsyning og avløp, gummiteknikk, radioteknikk,

automatiseringsteknikk, teleteknikk, vannturbiner, VVS – for bare å nevne noen ganske få. Spesielt kan jeg nevne en serie på sju deler om elektrokraft.

Bøkene er bygd opp slik at de norske termene blir satt opp alfabetisk, definert på norsk og oversatt til engelsk, tysk, fransk (i de fleste tilfelle) og ofte svensk. Det er også med lister over de fremmedspråklige termene med henvisning til de norske. Vi arbeider altså hele tiden med nye områder, og for tiden er kartteknikk og energi-terminologi de viktigste og mest omfattende.

Vi har også andre oppgaver: Vi driver konsulentvirksomhet i samarbeid med Språkrådet, og vi svarer på spørsmål om terminologi i telefon eller brev. I tillegg samarbeider vi med Norsk termbank. Vi har nedsatt et arbeidsutvalg som fremmer forslag om oppdrag til term-banken og arbeider med finansiering av disse oppdrage-ne. Sekretariatet står for den daglige forbindelsen med termbanken, bl.a. i forbindelse med dataregistrering, utskrifter til terminologiutvalgene fra ulike fagområder osv.

Dahlø: – Språkrådets oppgave er først og fremst å gi råd og om mulig løse problemer andre legger fram for oss, for eksempel Christiansen. Mange terminologiske problemer kommer vi også borti gjennom lærebokgranskinga vår. I alle tilfelle drøfter vi problemene med sakkynndige i det aktuelle faget før vi gir råd.

På enkelte områder har vi sjøl tatt initiativ til eller fått i gang spesielle terminologikomiteer, når vi har sett et sterkt behov for grunnleggende terminologisk arbeid. Det gjelder databehandling, markedsføring og (sammen med RTT) oljesektoren – og på alle disse feltene fore-ligger det nå terminologiordbøker. Også i en del skole-fag har vi satt ned komiteer til å utarbeide en enhetlig terminologi til bruk i lærebøker – den spriker nemlig ofte ganske kraftig. Dette siste er for øvrig et generelt problem, og det er en av hovedgrunnene til at samarbei-det mellom oss og RTT er viktig.

Vi har en komité for fysikk og kjemi, og en annen for

Rådet for teknisk terminologi (RTT)

er et organ som har til oppgave å «arbeide for klarhet, entydighet og ensartethet i en teknisk terminologi som er hensiktsmessig for norske forhold» (sitat fra vedtektene for rådet). Sjølve rådet består av ca. 25 medlemmer, som representerer universiteta i Oslo, Bergen og Trondheim, Norsk språkråd, Kulturdepartementet, Industridepartementet, Forsvarsdepartementet, Statens Vegvesen, NSB, Televerket, NVE, Universitetsforlaget, Ingeniørforlaget, Industriforbundet, LO, Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd, Norges Standardiseringsforbund, Landbruksteknisk institutt, Norsk Håndverks- og industribedrifters Forbund og ymse andre sammenslutninger for bestemte yrkes-grupper og fagmiljøer (elektroteknikk, kjemi, arkitekter, sivilingeniører).

Rådet velger et styre på tre medlemmer, og det daglige arbeidet blir gjort av et sekretariat med fire ansatte. Leder for sekretariatet (generalsekretær) sia 1974 er sivilingeniør Bernhard Christiansen. Virksomheten blir finansiert dels med statsstøtte og støtte fra andre kilder, dels gjennom betalte terminologiske oppdrag, dels med inntektene fra de ordlistene RTT gir ut.

biologi. Vi har planer om å sette i gang tilsvarende arbeid for samfunnsfag og matematikk. Men det er synd å si at vi har økonomi og kapasitet til å drive fram dette arbeidet slik vi gjerne ville.

I tillegg gjennomgår vi termlister og fagordlister andre steder, og det vil i første rekke si listene fra RTT og standardene fra Norges Standardiseringsforbund. Med disse organene har vi altså et nært og omfattende samarbeid, og da kanskje særlig med RTT. Det samarbeidet omfatter også andre prosjekter: vi har gitt ut ei liste over olje- og gasstermer sammen, begge deltar i samarbeidet med Norsk termbank, og vi forbereder nå et fellesprosjekt om elektronikkterminologi som vi venter oss mye av. Det er et uhyre viktig fagfelt med et sterkt behov for en norsk fagterminologi.

– Dere har altså etter hvert fått mye med hverandre å gjøre. Men hva gjør dere når dere er uenige om noe – når ingenør står mot filolog?

Christiansen: – Det kan like gjerne bli uenighet innenfor arbeidsutvalgene våre som mellom oss og Språkrådet. Språkrådet og vi er selvsagt enige om det grunnleggende – at termene fortrinnsvis bør være norske, at de bør være entydige, og at de i alle fall må være slik at folk skjønner det som står i fagbøkene. Vi anerkjenner fullt ut Språkrådets *filologiske* sakkunnskap, og mener de skal ha det avgjørende ordet i rent filologiske spørsmål, f.eks. når det gjelder definisjonenes språklige utforming. I våre egne komiteer har vi ikke filologer, bare spesialister på vedkommende fagområde.

Dahlø: – Prinsipielt bør slike komiteer bestå av både fagfolk og filologer, og i de komiteene Språkrådet setter ned er det også slik. I syttiåra prøvde vi i en periode å ha en representant fra sekretariatet i Språkrådet i RTTs arbeidsutvalg, men det var rett og slett ikke mulig – vi hadde ikke folk og kapasitet til å overkomme det. Så vi må holde oss til den nest beste løsningen: at RTT utarbeider listene og vi gjennomgår dem språklig. Er vi i tvil eller uenige om en term, fører vi gjerne opp flere alternativer, ofte i prioritert rekkefølge, og helst det norske først om valget står mellom norsk og engelsk. Men det er helt klart at vi ikke kan trumfe gjennom en filologisk «korrekt» term hvis den ikke holder mål faglig.

– Hvordan ser dere på spørsmålet bokmål – nynorsk i RTT?

Christiansen: – Tradisjonelt har bokmål vært den målformen vi har brukt, men nå har vi mer og mer gjennomført det prinsippet at termene blir oppgitt både på bokmål og nynorsk. Definisjonene er på bokmål, men prinsipielt er det ikke noe i veien for at noen av listene kan komme ut med nynorske definisjoner.

– I hvor stor grad blir så termlistene deres brukt?

Christiansen: – Vi trykker dem for det meste i ca. 2000 eksemplarer, og noen fortjeneste kan vi ikke si at de gir. Men de selger i alle fall over ganske lang tid. Vi har ikke mulighet til å påby noen termer, slik Språkrådet har i alle fall i lærebøker. Men Norges Standardiseringsforbund bruker listene våre, Universitetsforlaget gjør det, og NRK gjør det. På den måten når vi jo ut, for

det er gjennom slike kanaler at fagterminologien blir innarbeidd, og ikke ved at folk kjøper og pugger lister.

Dahlø: – Ja, et enkelt eksempel på det er termen *utblåsing*, som ble allment kjent fordi NRK brukte det i samband med Bravo-ulykka. Ellers hadde alle snakket om *blowout* fremdeles. Og for Språkrådet er nettopp dette noe av det viktigste ved hele dette arbeidet. Fagord går i dag lett over i allmennspråket og påvirker det, spesielt om de av en eller annen grunn kommer til å spille en rolle i nyhetene, eller når større grupper av befolkningen kommer i kontakt med det aktuelle faget. Data, elektronikk, markedsføring, olje – det er fagfelt som kommer til å forme språket vårt på godt og vondt. Det er både viktig og positivt at nettopp *Norsk dataordbok*, som Språkrådets datatermkomité utarbeidde, er blitt en salgssuksess.

Christiansen: – Det er jeg enig i, enda det ikke ble RTT som fikk skumme fløten av den suksessen; dataordboken var ikke vårt prosjekt. I virkeligheten er 20 – 25 % av det såkalte allmennspråket fagspråk, så det går ikke an å sette faste grenser her. Språket bør i alle tilfelle være så klart og så allment forståelig som mulig. Vi gjør vårt beste, med Språkrådets hjelp, selv om ikke alle fagspesialister er like flinke her. Påvirkningen fra den utenlandske faglitteraturen (på engelsk, tysk m.m.) er og blir sterk og vanskelig å frigjøre seg fra. Greier vi ikke å bli enige om en god norsk term, er det lite annet å gjøre enn å ta den engelske i mer eller mindre fornorsket form. Det er vanskelig for oss å lage norske ord, men vi griper alle gode forslag vi kan få – fra Språkrådet eller andre.

Terminologiarbeid i Norden

Det er ikke bare Norge som har sitt RTT. Tilsvarende organer er Tekniska Nomenklaturcentralen (TNC) i Sverige og Tekniikan Sanastokeskus/Centralen för Teknisk Terminologi (CTT) i Finland. Begge er halvveis statlige, halvveis private (bransjeorganiserte), og har som hovedoppgave å utarbeide termlister for ulike fagfelt. I tillegg har Danmark liksom Norge sin termbank, og også på Island er det planer om å opprette en slik.

Det nordiske terminologisamarbeidet skjer gjennom Nordterm, et løst organisert tiltak som fungerer som et nordisk «samlingspunkt» på dette området. Det fungerer delvis gjennom et årlig nordisk terminologimøte (det siste i mai i år i Stockholm), som det blir gitt ut trykte rapporter fra, delvis gjennom spesielle fellesnordiske arbeids- og prosjektgrupper. Ei slik gruppe arbeider med spørsmålet om terminologiutdanning (se Jan Roalds artikkel på s. 12–14 her i bladet), ei anna med utarbeiding av grunnleggende terminologiske standarder i samarbeid med internasjonale standardiseringsorganer.

Mer om dette kan en lese i det nye tidsskriftet Nordisk tidsskrift for fagspråk og terminologi, som nettopp har komme med sitt første nummer. Det er gratis og kan bestilles fra:

Rådet for teknisk terminologi, Riddervolds g 3, Oslo 2.

TERMINOLOGI SOM FAG

Av Jan Roald

Terminologi (i flere betydninger) er uløselig knyttet til begrepet «fagspråk» (språket anvendt i en faglig kommunikasjonssituasjon). En terminologi representerer et system bestående av de begreper som reflekterer et fags/en disiplins *realiteter* (konkrete og abstrakte) eller *viten*. Det er en kjensgjerning at disse realiteter og denne viten har utviklet seg voldsomt de siste 8–10 år. Med i dette bildet er også spesialisering på alle samfunnets områder. Tilveksten av nye begreper er betydelig, og da man i prinsippet vanskelig kan tenke seg et begrep uten en eller annen form for språklig uttrykk, betyr dette store utfordringer til språket, især den leksikalske komponenten. Sannsynligvis publiseres det i dag mer på det man kan kalle fagspråk enn på allmennspråk. Disse utfordringene må ses i sammenheng med de krav som i allminnelighet stilles til fagspråk – instrumentet for faglig kommunikasjon: presisjon, stringens, entydighet. Alt dette har gjort at spørsmålet om undervisning i terminologi etter hvert har meldt seg med full styrke.

Terminologisk praksis og teori

Det var fagfolk selv (ingeniører, teknikere osv.), ikke språkfolk, som tok initiativet til språkrøkt innenfor sine egne fagområder. Spesielt bør Eugen Wüster (død 1977), en østerriksk ingeniør, senere professor ved Wien tekniske universitet, trekkes fram. Wüster forente teknisk viten med lingvistisk innsikt. Han utarbeidet et teoretisk fundament, «die Allgemeine Terminologielehre», som grunnlag og rettesnor for alt praktisk terminologiarbeid: innsamling, systematisering, standardisering, presentasjon og spredning av terminologier. Wüsters

arbeid har vært banebrytende og gitt støtet til at terminologi i dag har utviklet seg til en selvstendig disiplin. Betegnelsen «terminologi» dekker dermed et nytt innhold: en språklig disiplin som beskjeftiger seg med de spesifikt fagspråklige vokabularer. Det er også grunn til å nevne den sovjetiske og kanadiske innsatsen for å utarbeide en terminologisk teori og metodologi.

Likeledes har Terminologiavdelingen ved Handelshøyskolen i København ytet verdifulle bidrag i de senere år.

Siden begynnelsen av 70-tallet er det blitt holdt en

PROSJEKT FOR DATAMASKINELL SPRÅKBEHANDLING

Bergen har etter hvert blitt et slags sentrum for terminologimiljøet i Norge. Og Bergen er i denne sammenheng så godt som ensbetydende med **Prosjekt for datamaskinell språkbehandling (PDS)**, en institusjon som organisasjonsmessig er lagt inn under Nordisk institutt ved Universitetet i Bergen som ei sjølstendig avdeling.

De første bevilgningene til PDS blei gitt i 1967. I dag er 15 personer knyttet til de mange prosjektene som PDS er engasjert i. Daglig leder for avdelinga er førsteamanuensis **Kolbjørn Heggstad**. Ved sida av Finn-Erik Vinje er Heggstad en av de få filologer som går forretningsmessig til verks i sitt arbeid. PDS selger sine tjenester til oppdragsgivere og er dermed delvis sjølffinansierende. Oljeindustrien og ulike statsin-

stitusjoner (bl a Norsk språkråd) er de viktigste oppdragsgiverne.

Hva er det så PDS arbeider med? Vi kan grovt sett dele arbeidsfeliet i tre:

a) Arbeid med fagspråk og terminologi

Her arbeider en med egne prosjekter og på oppdrag fra andre (f eks Norsk språkråd og RTT). Norsk termbank er et eget prosjekt under PDS.

b) Prosjekter med tilknytning til språksvake

Disse prosjektene tar sikte på å utarbeide hjelpemidler og undervisningsmetoder for mennesker som har vansker med å snakke (personer med cerebral parese, afatikere o l). Hvor mange veit forresten at PDS gir ut ei av de få dagsavisene i verden for døvblinde?

c) Allmenn, datamaskinell leksikologi/leksikografi

PDS arbeider med systemer for edb-baserte ordbøker som kan koples til vanlig tekstbehandlertstyr. Av mer tradisjonelle ordboksprosjekter kan vi nevne et samarbeidsprosjekt mellom Romansk institutt og PDS om ei stor norsk-fransk ordbok.

PDS har også et dataarkiv som rommer ca 5 millioner personnavn. Her kan en finne ut hvor vanlig et navn er, om enkelte navn forekommer oftere i én landsdel enn i en annen osv. Tanken er å gi ut det første fullstendige personnavnleksikonet i Norge. Det vil romme ca 30 000 navn – når det en gang kommer.

I et seinere nummer skal vi komme nærmere inn på noen av de prosjektene som PDS er engasjert i.

ØH

rekke nasjonale og internasjonale seminarer og symposier om sentrale terminologiske spørsmål.

I dag drives det omfattende organisert terminologiarbeid i flere industrialiserte land. Særlig skal nevnes Kanada, Frankrike, Vest-Tyskland, Østerrike, Sovjetunionen og de nordiske landene. Det er også i disse land man har viet terminologisk forskning størst oppmerksomhet. Over språkgrensene utføres det et betydelig terminologiarbeid i regi av ISO (den internasjonale standardiseringsorganisasjonen), FN, EF o.a.

Når terminologiarbeidet i dag har framgang både med hensyn til omfang og kvalitet, skyldes det flere faktorer, blant annet disse:

- Nasjonal og internasjonal faglig kommunikasjon er i sterk vekst. Nye fag, ny teknologi og ny viten melder seg, og språkpresset, især fra anglo-amerikansk, har tiltatt. Det satses derfor ressurser på organisert, samordnet terminologiarbeid. Stikkord er standardisering (både innhold og uttrykk), termharmonisering, språkvern, teknisk, vitenskapelig og annen faglig oversettelse. Angående siste punkt har det tyske Bundessprachenamt for eksempel konstatert at det rent terminologiske utredningsarbeidet krever opptil 70 % av all den tiden som går med til oversettelsesarbeid.
- EDB blir i stadig større utstrekning tatt i bruk i terminologiarbeidet. Det eksisterer i dag en rekke termbanker, nasjonale og internasjonale (f.eks. EFs EURODICATOM i Luxemburg). EDB-utstyr er et skreddersydd medium for bl.a. lagring, oppdatering og publisering av terminologi.
- Det terminologiske arbeidet følger i stigende grad prinsipper og metoder foreskrevet av ISO og andre normer, som igjen bygger på terminologilæren. Dette innebærer systematikk både i gjennomføring og presentasjon av det terminologiske arbeidet.
- Folk med språklig bakgrunn/utdanning, gjerne spesialister i terminologi (terminologer/terminografer), er trukket inn i terminologiarbeidet. Disse spesialistene og områdespesialistene utfyller hverandre i det terminologiske arbeidsforløpet.

I Norden ivaretas det terminologiske samarbeidet av NORDTERM. I NORDTERMs regi er det siden 1978 blitt avholdt to forskerkurser i terminologi/fagspråk og et symposium om terminologiundervisning.

Arbeidsresultatene fra disse er publisert og utgjør til sammen et verdifullt bakgrunnsmateriale for de nordiske land.

I Norge har RTT allerede gode tradisjoner. Senere er Norsk termbank ved Universitetet i Bergen og Norsk språkråd kommet med i bildet. Dessuten utføres det mye terminologiarbeid innenfor ulike bedrifter, institusjoner og bransjer.

Forståelsen for at terminologiarbeidet utgjør en del av norsk språkvern er også økende. For eksempel er den bedrøvelige språksituasjonen i Nordsjøen beskrevet gjennom seminarer og rapporter. Som minoritetsspråk er norsk i en utsatt posisjon. Forutsetninger og behov for økt terminologisk innsats er derfor til stede. Mye taler for at dette arbeidet bør ivaretas på profesjonelt grunnlag

og organiseres og samordnes gjennom de eksisterende terminologiorganer.

Undervisning/utdanning

Det er neppe risikabelt å hevde, på bakgrunn av det som hittil er sagt, at terminologiarbeid har utviklet seg til en selvstendig profesjon med et eget teoretisk grunnlag og egne krav til kunnskaper og ferdigheter. Videre er det rimelig å påstå at fagfolk (her inkludert oversettere og tolker) som på et eller annet vis beskjeftiger seg med terminologiske problemer, vil ha nytte av en viss innsikt i disiplinen terminologi. Spørsmål om undervisning og utdanning melder seg derfor med full tyngde også her i landet. I enkelte av de land som er omtalt ovenfor har terminologiundervisning visse tradisjoner. I Kanada er terminologi blitt universitetsfag, med verdens hittil eneste professorat (Université Laval). Innen Norden må Handelshøyskolen i København framheves. Her har man gitt undervisning i terminologi på ulike nivåer siden 1975. De erfaringer man har høstet, representerer et solid grunnlag og utgangspunkt for de øvrige nordiske land i planlegging og gjennomføring av både undervisning og forskning innenfor fagområdet terminologi. For øvrig har både Finland og Sverige allerede gjort sine erfaringer.

Et delfag i terminologi ved Universitetet i Bergen?

Ved Norsk termbank har man i noen tid arbeidet med spørsmålet om undervisning og utdanning i terminologi i form av et delfag. Overskriften er formulert som et spørsmål fordi prosjektet befinner seg i en utredningsfase. At spørsmålet fremmes ved UiB, skyldes både det faktum at Prosjekt for datamaskinell språkbehandling (PDS) og Norsk termbank utgjør et terminologisk tyngdepunkt, og det faktum at universitetssystemet åpner mulighet for nye fag eller spesialiseringer.

Først en presisering av *delfag* (ved Historisk-filosofisk fakultet). Etter reglementet skal delfag svare til 1 semesters studium (10 vektall). Det skal enten bygge på grunn- eller mellomfagseksamen i et fag det har klar faglig og metodisk sammenheng med, eller det kan fungere som *redskapsfag* for andre fag. Det er også åpning for delfag innenfor voksenopplæringen. På grunn av sin universelle karakter vil terminologi uten videre oppfylle de krav som stilles til redskapsfag og samtidig være et relevant studietilbud i voksenopplæringen. En annen viktig innfallspport for terminologi som universitetsfag finnes i den tverrfakultetlige innstillingen som foreligger angående humanistiske studietilbud til naturvitenskapelig/teknologisk orienterte fag (mat. nat.). Her peker terminologi seg ut som et høyst relevant emne.

Faget

Det fag som skal formidles, terminologi(læren), er én av flere fagspråklige disipliner. Den er sammensatt av komponenter som i en fagspråklig sammenheng utgjør en enhet. Disse komponentene er hentet fra: *lingvistikk* (især morfologi, leksikologi, leksikalsk semantikk og oversettelsesteori), *logikk og ontologi*, *klassifikasjonslære*, *dokumentasjon*, *kommunikasjonslære*, *kunnskaper*

Tema: Ordbøker og terminologi

om selve gjenstandsdisiplinene (teknikk, jus osv.), informasjonsvitenskap (kunnskap om databehandling av terminologisk materiale – termbanker).

Undervisningsgrunnlag

Pedagogisk-didaktiske spørsmål er blitt behandlet i nasjonale og internasjonale symposier (f.eks. Québec 1978, Oslo 1981 – jf. ovenfor). Arbeidsresultatene fra disse foreligger. Under symposiet i Oslo ble det utarbeidet en felles nordisk undervisningsplan som er svært fleksibel, idet den tar hensyn til ulike målgrupper, målsettinger og undervisningssituasjoner. Retningslinjene i denne planen samt mer detaljerte planer fra Handelshøyskolen i København blir lagt til grunn ved utformingen av delfaget, men tilpasses norske forhold.

Når det gjelder lærestoff, finnes et omfangsrikt materiale i arbeidsresultatene fra to tidligere omtalte forskerkurser i terminologi og fagspråk. Ellers har man kompendier, artikler o.l. produsert ved bl.a. Handelshøyskolen i København å bygge på. Verdifullt stoff er samlet i «proceedings» fra internasjonale seminarer og symposier. Mye av dette er skrevet på fransk, men ofte oversatt til engelsk. Helt sentralt står ISO- og DIN-standardene for terminologi og terminologisk leksikografi. En del håndbøker/lærebøker finnes også på markedet, dessverre som oftest på fransk, tysk eller russisk. Termbanken vil satse på å utarbeide et eget kompendium som startgrunnlag tilpasset de kunnskapskrav et delfag vil stille.

Pensum vil naturlig nok falle innenfor samme ramme som lærestoffet.

Målgrupper

Som universitetsfag vil et eventuelt delfag i terminologi defineres innenfor rammen for høyere utdanning. Delfaget vil i prinsippet kunne rette seg til alle universitetsfag (som pr. definisjon produserer og «forbruker» terminologi). I en startfase er det to grupper som i praksis skiller seg ut: studenter innenfor språklige studieretninger (som for eksempel senere vil kunne spesialisere seg i terminologi) og studenter innen EDB- og realfag. Sistnevnte gruppe er kanskje den som i sterk grad kommer i berøring med nye fag og ny viten og blir både produsenter og «storkonsumenter» av terminologi. Man finner også her noen av de mest språkutsatte grupper i norsk arbeidsliv (jf. for eksempel oljevirksoheten i Nordsjøen).

Faglig innhold

Det faglige innholdet skal dekke fagets basisviten og dens anvendelse i praksis. Av vesentlige problemstillinger skal nevnes:

- allmennspråk og fagspråk
- ulike typer fagspråk (teknikk, vitenskap, jus osv.)
- fagspråk og terminologi
- gjenstand, referent, begrep og navn – begrep og term
- term og ikke-term – begrepsdannelse
- ralasjoner mellom begreper (logiske, ontologiske)

- inndeling, oppbygging, framstilling av begrepssystemer
- begrepsanalyse (logisk-semantiske kriterier) – overføring av denne til en definisjon
- prinsipper for termdannelse (begrepssystemvennlige termer)
- to- eller flerspråklig terminologisk ekvivalens – problemer og metoder
- de ulike skritt i et terminologisk arbeidsforløp
- terminologisk leksikografi (terminografi) – presentasjon av terminologiske produkter etter ulike typer klassifikasjoner
- prinsipper i oppbygging og bruk av termbanker

Undervisningen vil bli lagt opp som en kombinasjon av forelesninger, seminarer og praktiske øvelser (individuell og i grupper). I siste fase av kurset gjennomfører de enkelte studenter et mini-prosjekt innenfor sitt fagfelt i form av en terminologisk analyse og systematisering av et begrenset delområde. Resultatet skal telle som del av eksamen.

Målsetting

Den overordnede målsettingen er å gi studentene (framtidige fagfolk) interesse og forståelse for fagspråkets og terminologiens kommunikative funksjon (faginternt, tverrfaglig, fagmann – lekmann) og dermed skape en bevisst kritisk og ansvarlig holdning til fagets fagspråk, især terminologi. Et fags terminologi innlæres som regel parallelt med fagets realiteter og viten og dermed oftest kritikkløst. En bevisstgjøring kan bidra til en holdningsendring og dermed til å demme opp for ukritisk bruk av f.eks. anglo-amerikansk terminologi. Studentene skal kunne lære å tenke sitt fags realiteter og viten i begreper og begrepsstrukturer, se sammenhengen mellom begrepene og mellom begrep og betegnelse, og innse betegnelsens (termens) betydningsmotiverende verdi.

Delfaget skal gi studentene tilstrekkelig innsikt i terminologilæren, dens tankegang, prinsipper og metoder. De skal på dette grunnlaget kunne

- finne og anvende terminologisk dokumentasjon
- beherske et terminologisk arbeidsforløp
- analysere og systematisere begreper, og formulere definisjoner
- kjenne og anvende regler for termdannelse og termvalg
- gjennomføre terminologiprosjekter innenfor sitt fagfelt (aktiv fase)
- kjenne prinsippene for oppbygging av en terminologisk database og bruke en termbank

Gjennomføring

Delfaget skal strekke seg over ett semester. Det er ennå ikke utarbeidet noen rammetimeplan. Dette, samt den endelige organiseringen av faget, vil imidlertid ikke by på uoverkommelige problemer. Med hensyn til lærerkrefter vil mye av undervisningen kunne ivaretas av

Over til side 21.

BLIR DEN NYE MÅLLOVA FØLGD?

Intervju med Halldis Sandsdalen

Da Lov om målbruk i offentleg teneste vart førebudd, var det ei viss usemje om korleis ein best kunne sørge for at lova vart følgd. Erfaringane fram til da peika eintydig på at det trongs ein spesiell kontrollinstans. Somme var inne på tanken om eit språkombod, men løysinga vart at Kyrkje- og undervisningsdepartementet skulle få tilsynsansvaret, og det skulle komme ei stilling spesielt øremerka til dette. Frå hausten 1981 hadde Kåre Lilleholt denne stillinga som den første, og no på nyåret overtok Halldis Sandsdalen etter han. I mellomtida hadde Kultur- og vitkapsdepartementet komme til verda, og mållovsarbeid er kulturarbeid. Og kanskje vitkap med, Halldis Sandsdalen?

– På eit vis kan vi kanskje seie det, for såvidt som det er ein viktig del av oppgåva vår å følgje med i korleis situasjonen reint faktisk utviklar seg innanfor statstene-sta på dette feltet. Annakvart år skal vi leggje fram ei stortingsmelding om dette; den første er ventande i år. Der legg vi fram statistiske opplysningar om tilhøvet mellom bokmål og nynorsk i dei ymse departementa og etatane. Opplysningane vart samla inn i 1981.

– **Og korleis er så stoda no? Har den nye lova hatt noen verknad å snakke om?**

– Det er faktisk vanskeleg å seie, nettopp fordi opplysningane vart samla inn så tidleg at lova berre så vidt hadde begynt å verke. Vi har ikkje merka nokon spesiell tendens – det måtte vere at det ser ut til å ha blitt betre enn før når det gjeld stillingslysingar. Det var nemleg eit stort problem tidlegare at offentlege lysingar som galdt stillingar i nynorskdistrikt kom på bokmål – det er vel den typen mållovsbrot vi har fått aller flest klager på. Det har blitt mindre av det i det siste, og vi vonar at det er ei reell og varig betring på veg her.

Også på andre måtar ser vi at det skjer noko, først og fremst gjennom ei sterkare satsing på intern nynorskundervisning i statsforvaltninga. Det høyrer under Forbrukar- og administrasjonsdepartementet og ikkje under oss, men vi trur at det på lengre sikt kan gje nynorsken ein meir sikker posisjon innanfor det offentlege enn han hittil har hatt.

– **Kva tiltak vil de satse på i mållovsarbeidet framover?**

– Det blir ei viktig oppgåve for oss å drive informasjonsverksemd kring mållova innetter i statsforvaltninga – både i sentraladministrasjonen og blant regionale og lokale organ utover landet. Vi orienterer t.d. på norsk-kurs som Forbrukardepartementet arrangerer, men også i andre typar personalopplæring. Til dels kjem vi vel til å drive «misjon» om du tek ordet i beste meining – dvs. at vi vil skape ei positiv haldning til nynorsken og auke forståinga for at det er nødvendig med ei slik lov.

Sjølve tilsynsarbeidet kjem inn ved at vi med jamne mellomrom må gjere slike undersøkingar som eg nemnde i stad. Opp dagar vi klare tilfelle av svikt innanfor bestemte etatar, vil vi sjølv sagt ta det opp med dei. Det same gjeld om vi får konkrete klager på lovbrøt. Slike klager skal etter lova i første omgang rettast til det organet ein meiner har forbrote seg, så dei klagene vi får, er helst slike som gjeld tvilstilfelle. I lovtolkingsssa-

ker er det vi som må seie det avgjerande ordet.

– **Kven er det som klagar?**

– Dei klagene som kjem til oss eller som vi får kopi av, kjem nok mest frå målorganisasjonar. Men ofte kan dei ha fått sakene frå privatpersonar att. Vi må vel elles berre vedgå at klagene ikkje gjev noko representativt bilete av korleis det står til; dei fleste som blir utsette for brot på mållova finn seg truleg berre i det. Eitt av dei største problema, slik eg ser det, er å få spreidd alt det materialet som faktisk finst på nynorsk slik at det blir tilgjengeleg – og få «synleggjort» nynorsken på den måten. Der kan det ofte svikte, t.d. fordi nynorskversjonen kan liggje føre seinare enn bokmålsversjonen når det blir laga parallellutgåver.

– **Men får de klager den andre vegen – over for mye nynorsk?**

– Nei, det har ikkje vore så mange slike klager, men vi har møtt somme motforestillingar, særleg når det gjeld *Noreg*-forma på frimerke og nynorsken i NRK. Det siste er elles ikkje vårt bord.

– **Du har ikkje berre mållova som ansvarsområde, men òg andre typar språksaker og språkjuridiske spørsmål. Har de i departementet vurdert spørsmålet om reglar og retningslinjer for valet av former og variantar innanfor bokmål og nynorsk?**

– Den regelen som gjeld, er at språkbruken i statstene-sta skal følgje læreboknormalen. Det er vedteke av Stortinget i samband med St.meld. 100 1980–81. I stortingsmeldinga står det òg at det ville vere *ønskjeleg* om læreboknormalen også vart følgd i kommunal og fylkeskommunal teneste, men det er ikkje vedteke nokon regel om det. Når det gjeld spørsmålet om kven som skal bestemme formvalet innanfor læreboknormalen, kan eg berre vise til det departementet og kyrkje- og undervisningskomiteen i Stortinget har sagt tidlegare, nemleg at dei tilsette må stå fritt her, men at den som skriv under på utgåande brev må ha siste ordet når det gjeld rettskrivingsformene i brevet.

– **Til slutt: Har departementet noe synspunkt på tanken om ei mållov for samisk?**

– Det spørsmålet blir behandla i samekulturutvalet, eit utval som vart sett ned i 1979 for å gje ei brei vurdering av samiske kulturspørsmål og foreslå tiltak. Vi reknar med å sjå nærare på det i samband med tilrådinga frå det utvalet. □

En forfatter med holdninger

Språklig Samlings litteraturpris for 1983 er gitt til forfatteren *Erling Pedersen*. Prisen består av fjorårets renter fra Tomas Refsdals litteraturfond, 10 000 kroner. Fondet har nå fått offentlig stadfesting fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus, etter søknad fra sentralstyret i LSS, som også er fondets styre.

Prisen blei overrakt til Erling Pedersen ved ei enkel tilstelning i Aschehougs forlags lokaler torsdag 28. april. Det var Lars S. Vikør, lederen i LSS, som stod for overrekkinga, og ved sida av sjekken på de 10 000 fikk forfatteren ei tegning av seg sjøl, utført av Rune Andersson. *Tom Christophersen*, medlem av prisjuryen, holdt en kort tale for prisvinneren, og den gjengir vi her:

Heldigvis er det slik i dag at det er mange som fortjener Språklig Samlings litteraturpris. Det skyldes at det reint språklig har skjedd mye i norsk litteratur de siste 15 åra.

I 1965 kom det ei bok om stil og fortelleteknikk i norske romaner. Her konstaterte Willy Dahl at store riksmålsforfattere som f. eks. Hamsun, Kinck, Egge, Bojer og Falkberget henta inn et veldig tilfang av særnorske ord, uttrykk og grammatiske former. De fant det i folkemål og dialekter, og brakte det inn i det tradisjonelle skriftmålet.

Åra etter krigen var preget av bitter språkstrid. De konservative vant fram. I løpet av 60-åra la myndighetene grunnen for en slags «språkfred».

Denne språkstriden kan vi ha ulike meninger om. Men jeg tror Dahl hadde rett når han hevda at denne konservative språklige framgangen etter krigen hadde uheldige følger for litteraturen. Mange unge skribenter i 50- og 60-åra skydde ord og uttrykk som var naturlige for store riksmålsforfattere fra første halvdel av århundret. Dette ga svært mye av den litteraturen som var ung i 50- og 60-åra, et litt ordfattig, nyanseløst og småpent preg. Det blei litt tørt.

I 1965 blei det altså sagt at det ville være til gagn for norsk diktning om *hele* ordtilfanget i norsk kultur, hele begrepsapparatet og forrådet av synonymmer kom i hevd hos forfatterne, og andre som bruker språket.

I 1970-åra har dette ønsket gått i oppfyllelse. Vi har de siste åra vært vitne til at en rekke forfattere arbeider med språket sitt, forsøker seg fram og forandrer. De fleste av dem prøver nettopp å hente inn verdier som ligger i dialekter og folkemål. Dette har gitt dagens unge, norske litteratur et frodig og livskraftig preg. Samtidig rommer denne nye tendensen et ønske om å identifisere seg med bestemte grupper, og å skrive for folk som før ikke har stått så sentralt i litteraturen.

I denne unge, produktive og vitale generasjon av norske forfattere står Erling Pedersen. Etter debuten i 1972 har han i alt kommet med 9 bøker. Han har prøvd seg i flere generer: Romaner, noveller, skuespill og nå sist ei ungdomsbok har han skrevet.

Det er en forfatter med holdninger. Den første boka ville han skulle være «et forsvar for den svake og et angrep på det umenneskeligjorte samfunn». Denne

samme etiske holdningen er et bærende element også i den store romanen «Din plass på jorda», som kom for to år sia.

Pedersen er en forfatter i utvikling. Ikke bare prøver han seg i nye generer. Han arbeider med språket sitt. I «Din plass på jorda» øser han nettopp av den språklige skatt som folkemåla rommer. Han støper det inn i sin form, og han får det til å fungere.

Med denne romanen har Pedersen også litterært sett tatt et langt steg framover. Det er en stor opplevelse å lese «Din plass på jorda». Det er en brei skildring av det gamle jordbrukslandet Norge idet det for alvor blir en industrinasjon i første del av dette århundret. Samtidig evner forfatteren å gi oss en sterk opplevelse og forståelse av «Fattig-Norge». Som historielærer har jeg mange ganger slitt for å lære elever hva Norge var for 60-70-80 år sia: Hvordan menneskene hadde det. Hva de tenkte, hva de ville, hva de ønsket, og hva de skapte. Det har ikke vært lett. Så leser du «Din plass på jorda», om Anna og Johan. Og så er det der, alt sammen.

Dette er stor litteratur. Det er dikteren som griper det vesentlige, og viser deg det. Og du ikke bare ser; men du opplever og forstår. – Dette er ei bok som viser hvor viktig fantasien og litteraturen er for oss.

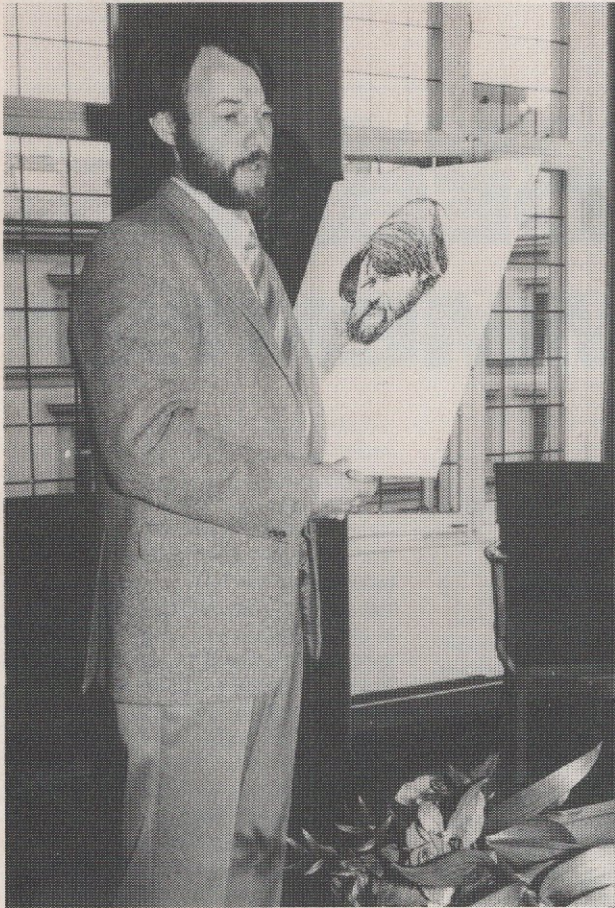
Til slutt bare dette:

Tidlig i boka sendes ungjenta Anna aleine opp på setra for å stelle krøttera. Vi ser bygda nedenunder, slik hun opplever det denne søndagen. Da husker vi at det er ikke første gangen i norsk litteratur at ei bygd i Romsdal er sett fra fjellet på denne måten. Vi minnes Synnøve Solbakken og Bjørnson.

Bjørnson flytta merkesteiner, både språklig og litterært. Han var en revolusjon i norsk litteratur, midt i forrige århundre. Erling Pedersen har, sammen med andre, brakt Bjørnsons linje videre. Han har kommet så mye nærmere folkemålet; han har brukt det litterært på en lykkelig måte.

Bjørnson skildra norske bønder, men han så dem utenfra. Pedersen skildrer arbeidsfolk og småbønder. Men nå skjer det på en måte innenfra.

På denne bakgrunn er det derfor en ære og glede å takke Pedersen for det han har skrevet for oss; og gi han denne prisen som en mer materiell form for takk. □

Erling Pedersen i to utgaver.
(Foto: Øyvind Haaland)

Innstillinga fra prisjuryen

Juryen for Språklig Samlings litteraturpris har besluttet å innstille Erling Pedersen til prisen for 1983.

Erling Pedersen debuterte i 1972 med **Rottenes konge** (som han for øvrig fikk Vesaas-prisen for). Han har seinere utgitt **Den siste sommeren** (1973), **Nilsen** (1975), **Vestlandsnetter** (1976), **Ventetid** (1977) og **Din plass på jorda** (1981). Han har fått framført dramaene **Vesla** (1978) og **Arven** (1979) i Fjernsynsteateret. I 1982 utgav han ungdomsboka **Blindgjengere**.

Juryen innstiller Erling Pedersen fordi han litterært sett har vist evne til å arbeide innenfor ulike genrer og former. Det er fin vekst i forfatterskapet, der særlig den store romanen **Din plass på jorda** skiller seg ut. Boka er en bredt opplagt framstilling av overgangen fra det gamle jordbruksamfunnet til det moderne industriamfunnet fortalt gjennom historien til bokas hovedpersoner Anna og Johan, som er representanter for de fattige i samfunnet. Det er en historie som er gjennomsyret av solidaritet med de undertrykte i samfunnet. Det er engasjert realistisk beretterkunst, knyttet til en historisk innsikt der de historiske prosessene betraktes ned- enfra, og der sammenhengen mellom det enkelte individs historie og mønstrene i historien ble klarlagt. Språklig er denne romanen, som det andre Pedersen har skrevet, preget av vilje til å nytte et folkelig språk, til å bygge på den rike språklige tradisjonen som finnes i dagligtale og i miljøer som hittil har vært lite ansett sosialt. Den samme språklige viljen preger for øvrig også ungdomsboka **Blindgjengere**. Det hører med til bildet av språkbrukeren Erling Pedersen at språkholdningen hans også er uttrykk for solidaritet med de skikkelsene han skildrer. Videre er det grunn til å legge vekt på at han også skriver nynorsk. Han arbeider for tida med et stykke for Det Norske Teatret.

For prisjuryen
Helge Rønning

VEDTAK I NTL – FORENING 2

Sentraladministrasjonens tjenestemannslag, som er Forening 2 av Norsk tjenestemannslag (NTL), hadde årsmøtet sitt torsdag 28. april. Der vart desse fråsegnene vedtatt:

Språkleg jamstelling i fagrørsla

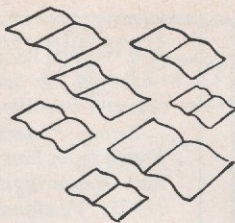
Sentraladministrasjonens tjenestemannslag, samla til årsmøte 28. april 1983, meiner at det bør vera full jamstelling mellom bokmål og nynorsk i fagrørsla, og vil med dette oppmoda Norsk tjenestemannslag og alle andre forbund i Landsorganisasjonen, og Landsorganisasjonen sentralt, om å gjennomføra slik jamstelling. Vi viser til prinsippvedtaket om jamstelling av målformene frå LO-kongressen i 1981, og har merka oss at Norsk tjenestemannslag har teke initiativ til ei kartlegging av behovet for tiltak i dette området.

Viktig tilfang, som vedtekter, program osv., bør om mogleg lagast på begge målformer. Organisasjonar og organisasjonsledd i fagrørsla som har namneformer som ikkje kan brukast både på nynorsk og bokmål, bør ha ei namneform for kvar av målformene.

Vi vil oppmoda om at det også blir arbeidd for å få viktig regelverk som regulerer lønns- og arbeidsvilkår på begge målformer, på vilkår av at dette kan skje utan at det blir skapt grunnlag for unødvendige tolkingstvistar.

Språkleg valfridom innanfor læreboknormalen i offentlig teneste

Forening 2 av NTL meiner det er rimeleg at tilsette i intern saksbehandling kan nytta dei formene dei vil innanfor gjeldande læreboknormalar. Som hovudregel skal dei same formene også kunna nyttast i korrespondanse utetter som saksbehandlaren paraferer. I utgreiingar o.l. som blir utgjevne med forfattarnamn, bør kvar tilsett få bruka si eiga rettskriving innanfor læreboknormalen. Hovudavtalen bør gje heimel for forhandlingar om slike spørsmål.

DEBATT – KOMMENTAR

Til referatet frå møtet i Norsk språkråd

I dette referatet (*Språklig Samling* nr. 1, 1983) har Lars S. Vikør nokre kritiske merknader til arbeidsskipnaden i Språkrådet. Eg trur han har noko rett i kritikken av korleis ei sak vart lagd fram for rådet. Det gjeld presiseringa av «det berømte vedtaket om samsvarbøyinga». Men Vikør tek i miss når han vil gje «systemet» skulda for dette. Systemet var nett det same som året før, då vi gjorde vedtaket om samsvarbøying, og Vikør rosar både framleggingsmåten og vedtaket i det høvet. Det uheldige denne gongen var heller ikkje noko anna enn at vi i fagnemnd og sekretariat ikkje hadde tenkt oss godt nok inn i situasjonen til dei som skulle ta stode til framlegget. Det var ikkje så beinkløyvt som vi trudde. Det ser ein ikkje minst av at ein så godt orientert kva som Lars S. Vikør ikkje har skjont om som låg i presiseringa. Derfor eit par ord om det.

Vedtaket året før sa at det skulle vera høve til å bruke ubøyd partisipp av «svake og sterke verb». Frå skulen fekk vi spørsmål om dei to verbtypane då måtte følgjast åt, eller om ein kunne bruke ubøyd form av den eine typen saman med bøyd av den andre. Det var vel det fyrste som var meint, men då vi vurderte dette nærare, fann vi at målføretilhøva gav grunnlag for å tillate ubøyd form av linne verb saman med bøyd form av sterke. Derfor vart dette brigda til «ubøyd partisippform av svake eller av både svake og sterke verb». Det nye vedtaket bar såleis i seg ei oppmjuking, så Vikør skulle eigenleg ha gjeve lovord til presiseringa òg. Elevane i Nord-Gudbrandsdalen tenkte vi ikkje særskilt på i denne samanhengen.

Det skulle ha vore mindre turvande med ei skriftleg grunngeving for eit anna punkt Lars S. Vikør kritiserer: at «innarbeidde nynorskformer som *bryggeri*, *trykkeri* osv. skal degraderas til sideformer med ei munnleg tilvising til ein rettskrivingsregel frå 1959 som einaste grunngeving». Denne saka er så enkel at ein ikkje tarv grunnge framlegget med å vise til noko anna enn «vanleg medels folkevet», for å bruke ei slående vending frå ordskiftet om nynorsknorma i trettiåra. Det er nokså innlysande at avleidde ord ikkje bør ha ein annan og høgare normstatus enn orda dei er avleidde av. Når [*brygge*], [*trykke*] osv. er sideformer, er det rimeleg at også [*bryggeri*], [*trykkeri*] osv. er det. Endå til dei som er språkpolitisk usamde i det utslaget som denne justeringa gav, burde sjå ein føremon i at det er samsvar og samanheng i norma.

Kjell Venås

Svar til Kjell Venås

I referatet mitt var desse punkta berre nemnt i forbifarten for å illustrere eit meir generelt poeng, og derfor presiserte eg ikkje skikkeleg kva kritikken min gjekk ut på. Eg tillet meg å gjere det her, for det ser ut til at Venås/fagnemnda og eg har snakka litt forbi kvarandre.

1. Om samsvarbøyinga: Det opphavlege vedtaket i 1982 var upresist, og det var rimeleg at fagnemnda tok det opp for å gjere det klårare. Eg oppfatta ordlyden slik at ein kunne sløyfe samsvarbøying i svake og/eller sterke verb, og ut ifrå det vart presiseringa i år ei innskrenking. Men Venås seier altså at dei i fagnemnda opphavleg hadde meint at dei to verbtypane måtte følgjast åt, og at presiseringa dermed var ei liberalisering: det vart no gitt høve til å samsvarbøye sterke verb utan å samsvarbøye svake. Realiteten i vedtaket blir den same: at alle kombinasjonsmulegheiter i målføra kan nyttas unntatt den som gjeld i Nord-Gudbrandsdalen: samsvarbøying av svake verb, men ikkje sterke.

Etter min syn hadde det vore både

pedagogisk og sakleg rettare å vedta ganske enkelt at alle elevar kunne følge si eiga språkkjenle i dette stykket (eller systemet i talemålet, om ein vil), på same måten som det er gjort når det gjeld fordelinga av endinga i kløyvd infinitiv. Samsvarbøyinga av perfektum partisipp er eit perifert drag i språkssystemet i dag, og er truleg så sterkt på retur i talemålet nettopp fordi ho ikkje har noen eigentleg funksjon lenger. Ein burde kunne ta konsekvensen av det, og kanskje vere mindre opptatt av å lage «system» for systemets skyld.

2. Om orda på *-eri*: Er det så innlysande at dei følgjer infinitiven når det gjeld palatalisering av *gg* og *kk* (*trykkjeri* av *trykkje* osv.)? Det er tale om eit suffiks som kom inn etter gammalnorsk tid (eller i sein gammalnorsk tid), slik at *j*-ane må ha komme inn gjennom analogi der dei er komne inn. Men er det ikkje grunnlag i målføra for ein særregel for *-eri*-orda? Eg meiner i alle fall at kombinasjonen å *brygge* – *bryggeri*, å *trykke* – *trykkeri* ikkje er så uvanleg. Eg kan ta feil her, men det var *slike* opplysningar og vurderingar eg gjerne såg at fagnemnda la fram som premisser for vedtaksframlegga sine, bygd på dokumentasjon om utbreiinga av dei ymse formene i dialektane. Og dermed er vi tilbake i den generelle kritikken av korleis Språkrådet fungerer.

Om Venås tykkjer eg verkar negativ, så skal eg ikkje la vere å nemne at nynorskdelene av fagnemnda har hatt ein langt betre praksis på dette området enn bokmålsdelen – det gjeld også for tidlegare fagnemnder. Men alt kan gjerast betre, og eg tolkar Venås slik at han har forståing for den prinsipielle kritikken eg og andre har reist mot arbeidsmåten i Språkrådet i slike saker. Det er i seg sjølv eit godt utgangspunkt for arbeidet der vidare framover, dersom han har med seg dei andre i styret og fagnemnda i det.

Lars S. Vikør

TRE OVERFLØDIGE SPRÅKBRUKSREGLAR

Av Rolf Theil Endresen og Lars S. Vikør

Som kjent inneheld dei norske skriftnormene mange språkbruksreglar med eit svært tynt talemålsgrunnlag. Dei er gjerne nedarva frå generasjon til generasjon gjennom skolegrammatikkane, og har fått eit autoritetsstempel på seg gjennom dei store standardordbøkene. I somme tilfelle kan slike reglar ha noe for seg (t.d. på grunn av tydeligheit), men ofte har dei ingen annan funksjon enn å skilje mellom ein «skriftspråkselite» og anna folk. Vi vil her nemne tre slike reglar, som vi meiner treng ei oppmjuking:

1. *Enda/ennå*. Bokmål skil mellom gradsadverbet *enda* (*enda større*) og tidsadverbet *enda* el. *ennå*: *Denne regelen gjelder enda/ennå*. I nynorsk ville Språknemnda i 1964 (sjå årsmeldinga frå det året s. 19–20) vere mindre streng og berre *tilrå* dette skiljet. Men i andre normgivande verk er det innført eit enda meir nyansert skilje: «I skrift vil vi helst skilje slik at vi bruker *enno* om notida og *endå* el. *enda* om fortida: Møtet skal no byrje, men talaren er enno ikkje komen. – Møtet skulle byrje, men talaren var endå (*enda*) ikkje komen». (Hellevik 1980, s. 41; Guttu 1977 har den tilsvarende regelen for bokmål/riksmål, sjå under *enda* og *ennu*).

Vi kan ikkje sjå at desse reglane har noe grunnlag i talemålet (sjå under *endå* og *enno* i Hellevik 1978). I dialektane blir enten ei av dei to formene gjennomført, eller dei blir brukt om kvar-

andre. Vi kan heller ikkje sjå at skriftspråket blir mindre tydelig om vi opphevar skiljet *enda/ennå* og tillet fri veksling, anna enn i heilt søkte og konstruerte enkelt døme. Rett nok er *enda* det mest naturlige som vedgåingskonjunksjon (*Han tilstod det enda han ikkje hadde gjort det*) og i visse andre, meir spesielle bruksmåtar: *Det var da enda bra! Hadde eg enda vore der!* Men vi meiner altså at fri bruk av *enda* og *ennå* som grads- og tidsadverb bør godtas som rett og godt norsk, også i skrift, og håpar Språkrådet kan støtte det.

2. *Da/når*. Vi viser til artikkelen i Språknytt nr. 3–1982, side 10–11. Etter vårt syn er det naturleg å bruke same resonnementet her som når det gjeld *enda/ennå*, og vi meiner derfor Språkrådet burde godkjenne talemålsregelen også i skrift, mao. tillate *når* som tidskonjunksjon også der regelen i dag føreskriv *da*. Språknytt's påstand om at denne bruken av *når* «synes å bre seg» i talemålet vil vi dra i tvil. Rettare er det nok at skiljet mellom *da* og *når* her aldri har vore noe anna enn eit reint skriftspråksfenomen.

3. Endelig nemner vi den særnynorske regelen at det skal brukas subjektform av personlige pronomen i konstruksjonar av typen: *Det er eg*. Dei aller fleste vil i naturleg talemål seie: *Det er meg* – og det kan ein òg skrive i bokmål. Korfor akkurat nynorsken skal tvihalde på ein slik talemålsfjern regel

forstår vi ikkje, og vi håpar at Språkrådet kan vere einig med oss i at det ikkje tener noen hensikt. – Vi meiner forresten reint generelt at det ikkje har noe for seg å ha ulike reglar for bokmål og nynorsk i språkbruksspørsmål av den typen vi har tatt opp her.

Referansar:

Guttu, Tor (red.) (1977): *Riksmålsordboken*
Hellevik, Alf (red.) (1978): *Norsk ordbok*,
band 2

Hellevik, Alf (1980): *Nynorsk ordliste. Større utgåve*

Norsk språknemnd: *Årsmelding 1964*
Språknytt nr. 3–1982

*

(Dette innlegget er tidligare sendt til Språknytt med spørsmål om ein kommentar frå Språkrådet. Fagnemnda i Språkrådet har svart at ho skal ta opp dei spørsmåla innlegget reiser, men at det ville vere uheldig å trykke det i Språknytt fordi det kunne «skape uvisse om rådgjevinga til Språkrådet». For vår del meiner vi at saklig kritikk utanfrå kan styrke denne rådgjevinga om han blir tatt alvorlig.

Red.)

Friere nynorsk–normal?

I «Varden» leste jeg følgende innlegg:

«(NPK): Styret i Austmannalaget er samd med Norsk språkråd i at ein bør mjuke opp nynorsk-normalen, heiter det i ei fråsegn. Dei ønskjer at nynorsken skal utvikle seg slik at fleire grupper av folket skal føle nynorsken som eit tenleg skriftleg uttrykk for talemålet sitt.

Nynorsk mål skal bygge på dei levande dialektane, heiter det i fråsegna, og ein bør difor opne for ord som: beskrive, bestikke, nærheit, nyheit m.fl.

– Både for oss som i dag nyttar nynorsk og for dei som har bokmål som sitt hovudmål, vil det tene det nynorske skriftmålet å opne for utbreidde folkemålsformer frå bygd og by, konkluderer styret i Austmannalaget.»

Dette innlegget var for så vidt oppmuntrende. Jeg har alltid hatt den oppfatningen av nynorsken burde normalisere seg ved å ta opp i seg folkemålsformer av den art innlegget nevner. Vi får bare håpe at Noregs Mållag også vil innse dette i tide, det kan kanskje bli for seint. Ei slik «folkemålslinje» ville tjene ikke bare nynorsken, men også samlingstanken i språkspørsmålet.

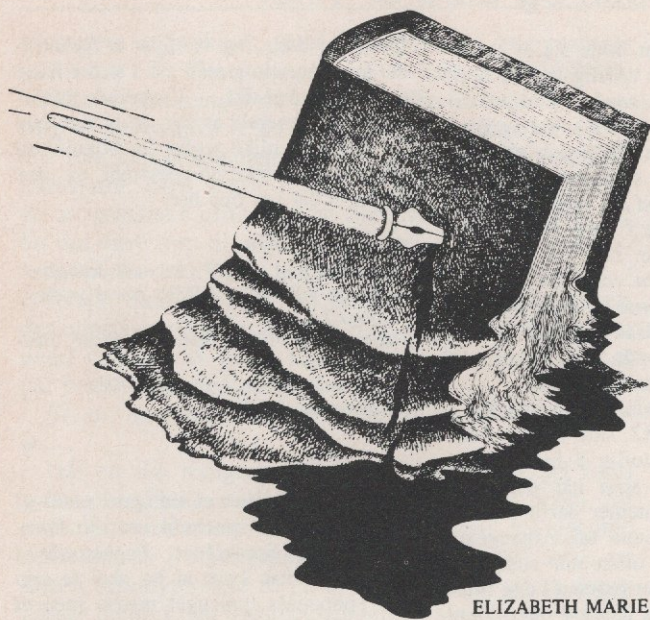
Tomas Refsdal

Arne Lauvhjell (red.)

Heit strid om nynorsk

Dokument og meiningar
1980–83

NOVUS
Kr. 72,–

ELIZABETH MARIE

BØKER

300 språkråd på eitt brett

Norsk språkråd er den fremste instansen for språkleg rådgjeving her i landet. Sekretariatet i Språkrådet har gjennom åra svara på tallause spørsmål av nær sagt alle slag om språk og språkbruk. Men svara er gitt direkte til spørjarane pr. telefon eller brev, og berre ein del av dei er gjort allment tilgjengelege gjennom ei fast spalte i bladet *Språknytt*.

No er ei stor mengd slike spørsmål samla og gitt ut i boka *Råd om språk fra Norsk språkråd*. Ein stor del av dette materialet har stått i *Språknytt*, anna er spesielt redigert for denne boka. Sjølv redigeringa er gjort av Aagot Landfald, men alt som står er godkjent på høgare hald (fagnemnda).

Boka er ordna alfabetisk etter oppslagsord, ikkje systematisk, og heilt bakerst er det eit utførleg stikkordregister. Eg har telt 310 oppslagsord, og nesten alle vil nok finne svar på ting dei lurar på – om dei har evne til å lure på noe som helst når det gjeld språk: Heiter det eigentleg *allmøte*? Kva heiter *catering* på norsk? Skriv vi *finnes* eller *fins* på bokmål? Er *gris* eit smøremiddel? Heiter det *Karibien* på norsk? Er det forbode å bruke *kontordame* no? Heiter det *nitid* eller *nitidig*? Slå opp og bli vis!

Artiklane har svært ulik lengd. Dei fleste gir korte og konsise svar på konkrete spørsmål. Men noen er lengre utgreiingar om meir vidtfemnande em-

ne, som bokmålsrettskrivinga av 1981, samsvarbøying av adjektiv og perfektum partisipp på bokmål og nynorsk, bruken av *sjon* resp. *-ing* i verbalsubstantiv, reglane for språkbruk i statstena, substantivjuken. Somme meir spesielle språkspørsmål har òg fått lengre artiklar (som *da/når* - sjå s. 19 her i bladet – *hvems/hvem sin/hvis*, *teknikk/teknologi*). Lov om målbruk i offentleg teneste er tatt inn ordrett, og det er med ei lengre liste over engelske ord med norske avløysarord (s. 122).

Dette blir jo ei nydeleg blanding av hummer og kanari, og det er ikkje til å unngå at utvalet av spørsmål til ei slik bok må bli noe tilfeldig. Eg har ingen særlege innvendingar mot det utvalet som er gjort her, men det er ein del dobbeltkjøring og overlapping som burde ha vore unngått med ei noe strammare redigering. Fleire emne kjem att

Av
Lars S. Vikør

fleire stader utan at det er noen grunn til det; dei burde ha vore samla i kvar sin hovudartikkel. Det gjeld m.a. bruken av apostrof ved genitivs-s, kjønnsnøytrale titlar, tilhøvet *-sjon/-ing*, passiv av kortverb på bokmål, inkjekjønn av adjektiv på *-sk*, bruken av *ing* vs. *-ning*. Det siste problemet blir drøfta generelt

berre for bokmål; det burde ha vore gjort også for nynorsk. Men sjå handboka *På godt norsk* s. 179–180!

Bokmål og nynorsk blir brukt om kvarandre i boka, og i eit rimeleg forhold (utan at eg har finrekna på fordelinga). Bokmålet er temmeleg konsekvent konservativt, det eg kan sjå, noe som ikkje er utan betydning no som bruken av radikalt bokmål er gjort til ein heit potet i språkrådssamanheng. Noen grundig analyse av premissane for rådgjevinga vil eg ikkje gi meg ut på her; det har vi jo vore inne på før i *Språklig Samling* (nr. 1/2-1982, artikkel av Liv Andlem Harnæs). Men eg tar noen spreidde konkrete innvendingar:

Som kjent er ordtilfanget i nynorsk tatt opp til brei drøfting av Språkrådet, og det blir ikkje gjort noe vedtak i saka før tidlegast neste år. *Råd om språk* behandlar tre tilfeldige *be*-ord (*avbestille*, *bearbeide*, *befolkning*), og har i tillegg noen liner om endinga *-else*. Det burde *ikkje* ha vore gjort, delvis fordi saka altså er både omstridd og uavklart, delvis fordi ein ikkje gir verkeleg hjelp til dei som treng det ved å drøfte noen få «slengord». Dei som har bruk for nynorske avløysarord, må likevel gå til Rommetveits synonymordliste *På godt norsk*. Når *Råd om språk* føreskriv *avtinge* for *avbestille* og *tilarbeide* for *bearbeide*, reknar eg det elles som eit utslag av galgenhumor på nynorskens vegner.

Forts. neste side.

JOURNALISTSPRÅKET

- Diskusjoner mellom målfanatikere er det nok av.
- Diskusjoner om a-ender blir diskusjoner om bagateller.

Disse – og andre – holdninger «ligger under i mange besvarelser» i en spørreundersøkelse som Institutt for journalistikk (IJ) har administrert. I undersøkelsen har 130 norske journalister på et skjema besvart spørsmål om språkrøkt i redaksjonene. Undersøkelsen har Leif Andersen og Nils E. Øy presentert som avslutningsartikkel i boka *Journalistspråket*, som instituttet ga ut sist høst.

Av undersøkelsen går det også fram at journalister sterkt ønsker språkopplæring – både undervisning og veiledning. Gjennomgående var at journalister som deltok i undersøkelsen, syntes språket i aviser, ukeblad, tidsskrifter og NRK var tungt og vanskelig, hadde byråkrat-, politiker- og ekspertpreg, og var skjemma av grammatikalske bommerter.

IJ har gitt ett bidrag til å komme journalistenes behov i møte ved å gi ut boka *Journalistspråket*. Boka er ei artikkelsamling med bidrag fra Gert Smistrup om å skrive engasjerende, Finn-Erik Vinje om å skrive klart, Kirsten Bryn Lowzow om å skrive for barn, Gunnar J. Borrevik om språket i ny teknologi og Andersen/Øy om språkrøkt i redaksjonene.

Vesentligst – og mest omfangsrikt – er Finn-Erik Vinjes bidrag. Med utgangspunkt i den demokratiske rett hele publikum har til å tilegne seg informasjon, gjennomgår Vinje i 45 småkapitler hvordan informasjon blir unødig utilgjengelig ved bevisstløs bruk av vanskelige ord, moteord og innfløkte eller feilkonstruerte perioder. Han drøfter hvor hensiktsmessige uttrykksmåtene i utvalgte eksempler er, og foreslår forbedringer. Både en del av eksemplene og en del av resonnementet kjenner vi igjen fra Vinjes tidligere produksjon innafor emnet – bøkene *Moderne norsk*, *Norsk i embets medfør* og *Å veie sine ord* og spalta «Norsk i embets medfør» i

bladet *Administrasjonsnytt* (samla i boka *På talefot med språket* – også den gitt ut sist høst). Men stoffet er utvida, og både eksemplene og resonnementene er presist plassert i ei journalistfaglig ramme. Denne delen av boka *Journalistspråket* er den mest matnyttige for journalister. Det ville være synd om det grammatiske begrepsapparatet og oppstykkinga i småkapitler skulle hemme tilegnelsen.

Vinje gjennomgår faglig og konkret åssen journalisten bør skrive for å bli forstått; Gert Smistrup kåserer om hva

Av Thore Roksvold

journalisten bør passe på for å bli lest. Hva fanger leserens oppmerksomhet, hva holder ham eller henne fast? Smistrups artikkel er farlig velskrevet, men noe overflatisk. Den hadde hatt større verdi dersom Smistrup også hadde drøfta de etiske problemer det reiser å tilegne seg en presentasjonsteknikk for å påvirke.

Hva som skal til for å få målgruppa interessert, er problemstillinga også for Kirsten Bryn Lowzow i artikkelen om å skrive for barn. Artikkelen er enkel å lese og gir fornuftige råd, men neppe noen som journalister er ukjent med på forhånd. Artikkelens verdi består i å minne oss om at også barn er ei journalistisk målgruppe.

Mange har frykta at språkkontrollen i avisene blir dårligere når manuskriptet passerer færre ledd etter hvert som redaksjonene tar dataskjermer i bruk. Ingen kan i dag vite åssen språket i de trykte media vil bli prega av den nye teknologien. Det virker heller ikke som de undersøkelsene Gunnar J. Borrevik antydende refererer til, kan underbygge sikre konklusjoner.

det vore nemnt at ein på nynorsk helst bør unngå partisippformer i attributiv bruk, så sant det ikkje er snakk om samansetningar med adjektivisk funksjon. *Ein lesen plakate osv.* er neppe gangbar nynorsk. *Ei lettlesne bok* går derimot fint.

Med dette er boka tilrådd, men les ho helst med ein viss kritikk. Smak og behag kan diskuteras – også Språkrådets.

Aagot Landfald (red.):
Råd om språk fra Norsk språkråd.
Cappelen 1983. Kr. 79,-.

Avslutningskapittelet om spørreundersøkelsen blant norske journalister ville ha blitt mer vesentlig dersom den hadde vært underbygd med tallmateriale: Hvor mange av dem som tok del i undersøkelsen, mente hva? Og eventuelt: Hvilke arbeidsoppgaver hadde de i hvilken redaksjon? Her venter mye verdifullt råmateriale på ei mer systematisk bearbeiding.

Det fins et nokså stort og iallfall sikkert markert for boka *Journalistspråket*. Karsten Alnæs' bok *Språk og massemedier* har vært så å si alene på dette markedet i nøyaktig ti år nå, men den er vanskelig å få tak i. Dessuten er den mindre detaljert og konkret enn Vinje er i sitt bidrag her. Likevel er tittelen en tilsnikelse. Boka burde ha vært kalt «*Journalistspråk*». Det som står om språk og påvirkning, er lite uttømmende; det står ingenting om skriveregler, ingenting om troper, figurer og fortellertekniske synsvinkler og skriveformer, ingenting om sjangerkonstituerende språktrekk og ingenting eller iallfall ubetydelig lite om *journalistspråkets* plass i vår språkpolitiske (og språksosiale) fortid og nåtid.

Om utgiverne hadde nøydd seg med ambisjonen å gi ut ei bok om *journalistspråk*, ville de kanskje ha presentert den i en strammere versjon i mindre format.

Illustrasjonene i boka er treffende.

Journalistspråket
Institutt for journalistikk
Fredrikstad, 1982. Kr. 160,-.

Terminologi som fag

Over fra side 14.

medarbeidere ved PDS, Norsk term-bank, Rådet for teknisk terminologi og andre med spesiell ekspertise i f.eks. dokumentasjon, klassifikasjonslære og kommunikasjonslære. Især i en startfase vil man også basere seg på gjesteforelesere først og fremst fra de øvrige nordiske land.

Som nevnt, delfaget er foreløpig et prosjekt, det er ennå ikke ferdig utarbeidet og oversendt fakultetet for godkjenning. Ved norsk termbank er man ikke i tvil om berettigelsen av og behovet for undervisning og utdanning i dette faget. Dersom de praktiske og økonomiske forhold legges til rette, vil et delfag i terminologi kunne realiseres i relativ nær framtid.

300 språkråd - - -

Forts. fra forrige side.

På den andre sida kunne *Råd om språk* gjerne har kosta på seg litt meir aktiv purisme i bokmålet. Orda *enskjønt* og *forfordele* burde ha vore direkte frårådd. *Enskjønt* er neppe brukbart i moderne bokmål, og *forfordele* er tvetydig, same om Språkrådet prøver å autorisere ei bestemt tyding. Også *reklamere* i tydinga *klage* burde ha vore bannlyst; *reklamere* tyder jo i første rekke det motsette (*marknadsføre*, *skryte*).

Under *samsvarbøying* i *nynorsk* burde

Vil ho ikkje gå?

*Rettskrivingsnemndi gjeng yver brui med kui uppe i Sudbygdi.
Rettskrivingsnemnda går over brua med kua oppe i Sørbygda.*

Dette var Gula Tidends klassiske kommentar til dei vanskane rettskrivingsombøtarane hadde på trettitalet. *Rettskrivningsnevnden i Sydbygden* tok ikkje bladet med, og dermed fortalte det indirekte kven som var dei mest aktive i rettskrivingsstriden på den tida – nemleg målfolka.

Per Ivar Vaagland har dukka ned att i desse tumultane meir enn førti år seinare, og resultatet av det – hovudoppgåva hans – låg føre på prent no rett føre jul. Og det er berre å seie før vi tar for oss innhaldet, at boka ikkje berre er grundig i saksframstillinga og innsiktsfull i analysen, men òg har humoristiske kvaliteter for dei som er opne for slike sider ved språkstriden. Eg gir ingen døme på det her – dei får kvar lesar finne fram til sjøl.

Hovudsaka for Vaagland er å skildre korleis *målrørsla* verka inn på den offisielle rettskrivingspolitikken (enda han òg skriv grundig om korleis saka utvikla seg på det politiske planet). Som bakgrunn gir han ei generell oppsummering av nynorskens situasjon og målrørsla sin organisatoriske styrke på den tida, og han skisserer òg korleis dei to hovudvariantane av nynorsken – i-målet og a-målet – stod i den praktiske språkbruken kring 1930. Hovudtendensen var at i-målet dominerte, men a-målet og dei radikale formene ellers hadde vunne langt fram i skjønnlitteraturen. Den var altså mindre tradisjonsbunden enn skolemålet og bruksmålet elles. I skolemålet hadde a-målet (som var jamstilt sia 1917) fått sitt sterkaste fotfeste på Sunnmøre.

Vaagland gir ei grundig framstilling av den interne debatten om rettskrivingsreforma på nynorsksida. Han får klart fram kor splitta målrørsla var – og at dei som heldt på den tradisjonelle norma utan samanlikning var dei sterkeste. Dei hadde solid grasrotstøtte i det «nynorske kjerneområdet», der reforma allment vart oppfatta som eit åtak på sjølvne grunnlaget for nynorsken. Den første tilrådinga frå rettskrivingsnemnda utløyste da òg ein proteststorm som målrørsla aldri seinare har prestert maken til (unntatt lærebokaksjonane i syttiåra).

Av Lars S. Vikør

Den åndelege leiaren for denne reaksjonsbølga var Gustav Indrebø. Vaagland bruker mye plass på å beskrive både språkideologien hans og den innverknaden han hadde i rørsla som agitator og organisator. Han freista aldri å løyne at *det nasjonale* måtte vere overordna alle andre omsyn i målarbeidet. Kritikken hans av reformframlegget var tufta på dette grunnsynet og ei solid innsikt i normeringsteori, og den nådde vidt utover i rørsla.

Den radikale opposisjonen i Noregs Mållag fans særleg i Trøndelag og Nord-Norge, der målfolk oppfatta den tradisjonelle norma som eit hinder i skolemålarbeidet. Også Studentmållaget i Oslo og målavisene der støtta reforma. For Studentmållaget var det sosiale målsynet og tilnærminga til arbeid-

darrørsla viktige moment. Men Vaagland viser klart at desse krinsane representerte ein utpost med svært liten innverknad i målrørsla. «Kui» ville ikkje gå.

Men så gjekk ho lell – reforma vart gjennomført. Det var altså grenser for den innverknaden målrørsla hadde andsynes reformkreftene i dei politiske partia, særleg Arbeidarpartiet. Dette skjøna tradisjonalistane i rørsla ganske tidleg; dei tok nok meir sikte på å påverke prosessen mest mogleg enn å sette bom for han. Og dei oppnådde noe: I-formene var såleis ståande som sideformer, enda det hadde vore meininga å avskaffe dei heilt. På ein del mindre punkt vart dei mest radikale framlegga dregne attende, som *væra* og *kyrke* for *vera* og *kyrkje*. Men reforma kom altså, og i kjølvatnet ein sterk framgang for nynorsken som skolemål. Dette stogga motstanden for ei stund.

Etter krigen kom så bakslaget, både for nynorsken og dei radikale bokmålsformene. Vaagland viser at Indrebø spådde reaksjonen i bokmålet så presist at han kan seias å ha forutsett utviklinga heilt fram til 1981-reforma. I hans terminologi er bokmålet blitt verande dansk, mens nynorsken er dregen mot det «avleta og minst mogleg sernorske». Det spørsmålet ein da med ein gong stiller seg, er om nynorsken ville ha stått noe sterkare i etterkrigsstormane om Indrebøs line hadde vunne fram.

Vaagland ser ikkje ut til å ha stor tru på det. I innleiinga antydar han at rettskrivingsstriden og reforma vart eit mellombels oppsving for nynorsken, og at tilbakegangen etter krigen hadde djupe samfunnsmessige årsaker som tok til å gjere seg gjeldande alt frå tidleg i trettiåra eller før. Han viser òg at i-målet skapte reelle problem for dei som hadde eit enklare system i talemålet, og det kan vanskeleg ha svekka nynorsken at han vart forenkla på ein god del punkt.

For dei av oss som har vore med i målrørsla dei siste tjuve åra, er nok boka til Vaagland litt deprimerande. For han viser klart at vi i dag langt på veg driv og spelar ei fortarska repriseforestilling. Frontlinene i rettskrivingsdebatten var dei same som no, haldningane og argumenta dei same, berre aktørane og sjølvne dei omstridde språkformene var andre. Les t.d. sitata frå *Mål og Makt* hos Vaagland, og sjå kva same bladet skriv i dag! På den andre sida: Sjøl om Hordaland enno er eit organisatorisk kraftsenter i målrørsla, viser nivået på bidraga derfrå at det er *svært* lenge sidan dei hadde ein Indrebø mellom seg.

Vaagland får berre vellæte frå meg, men ei skeivheit har boka hans likevel i sjølvne utgangspunktet: Bokmållsida fell utanfor, og dermed får vi eit litt uheilt bilde av striden også frå eit nynorsk-

Minneskrift over Håvard Skirbekk

28. februar i år ville Håvard Skirbekk fylt 80 år. Til det høvet hadde Austmannalaget forberedt et jubileumsskrift. Så døde Skirbekk 4. februar, og boka er i stedet blitt et minneskrift.

Boka inneholder artikler om Håvard Skirbekk sjøl – som idealistisk kulturarbeider i vid forstand, som bygdebokredaktør og -forfatter og som museums- mann – om målpolitikk på Austlandet, om forventningene og følgene av 1938- rettskrivinga, om bygdeårpbøker allment og *Årbok for Glåmdalen* spesielt, om hva lokaltradisjon er, om bruken av *ard* i Hedmark, om filosofiske og sosiale sider ved språket vårt og om Aasta Hansteen og Hulda Garborg som mål- kvinner.

Formannen i Austmannalaget da skriftet kom ut, Olav Norheim, har skrivi et forord. De andre bidragsyterne er Håvard Skirbekks to sønner Sigurd og Gunnar Skirbekk, og ellers Olav Bø, Reidar Djupedal, Anders Hagen, Alf Hellevik, Ola Jonsmoen, Bjørn Karsrud, Ivar Skre og Elisabeth Aasen.

Tre av artiklene er utgitt før i andre sammenhenger, mens de andre sju er nyskrevne. Boka er offset-trykt på enkleste vis, med faksimiler av de tidlige trykte artiklene og direkte avfotografering av artikkel-manuskriptene for

øvrig. Det er ikke blitt helt pent, dessverre. Skirbekk hadde fortjent en vakrere trykksak. Men innholdet og tankene bak boka er naturligvis viktigst. Den er laga for å hedre Skirbekk, og den gjør det.

Boka rommer en oppdatert bibliografi over Håvard Skirbekks egne publikasjoner.

Håvard Skirbekk 1903 – 1983. Minneskrift. Lillehammer: Austmannalaget 1983. gw.

Plutselig innrømming – på nynorsk?

Debatten om kva for ord det skal vere «lov» å skrive på nynorsk, er ikkje ny. Men no er det komme eit konkret framlegg om at ord som «plutseleg» og «innrømming» skal få rom i nynorske ordlister. Og kanskje også ord som «blåaktig», «formøyelse», «travelheit» og «nyheit».

Boka «*Heit* strid om nynorsk» gir bakgrunnen for dette framlegget, og har med ei rekkje innlegg både for og imot.

Tittelen spelar nettopp på endinga *-heit*, som har stått sentralt i ordskiftet. Under tittelen «Dokument og meiningar 1980–83» viser til at vi her finn dei viktigaste innlegga i debatten dei siste åra. Boka tek utgangspunkt i tilrådinga frå den såkalla «Venås-nemnda», som Norsk språkråd sette ned for å greie ut dette spørsmålet.

Denne tilrådinga med ein dissens er trykt først i boka, og deretter kjem så bakgrunnen og ordskiftet om tilrådinga. Her er ulike syn både på sjølve nynorsken og på det pedagogiske, som har vore eit viktig grunnlag for ønsket om å opne for dei «nye» orda i nynorsken. Mellom artikkelforfattarane er Kjell Venås, Magne Rommetveit, Lars S. Vikør, Sigmund Skard og Einfrid Perstølen. Boka er redigert av Arne Lauvhjell.

«*Heit* strid om nynorsk» er ei nødvendig bok for dei som vil gjere seg opp ei meining om kva som bør reknast som god nynorsk – anten dei underviser i det eller driv og lærer det sjølve, anten dei er med i Noregs Mållag eller ikkje, anten dei bruker nynorsk eller bokmål til dagleg. Ho bør lesast av alle som interesserer seg for nynorsk skriftspråk.

Arne Lauvhjell (red.): *Heit strid om nynorsk. Dokument og meiningar 1980–83.* Novus Forlag 1983. kr. 72,-.

synspunkt. Ein viktig del av bakgrunnen for målfolks reaksjonar på reformframlegget var nemleg skuffelsen over at bokmålet ikkje vart meir radikalt omstøpt.

Skal eg verkeleg *pirke* på noe, må det bli skjemaet over opplæringsmålet i Bjørgvin bispedømme i 1929. Ulvik har ikkje i-ending i talemålet, men ein e-lyd, og det trur eg òg gjeld dei andre hardingbygdene som er oppført med *i*. Viktigare er det at Vaagland her burde ha markert hovudskiljet mellom dei to *systema* i talemålet: det med *ei* ho- kjønnsending og det med *to*.

Og så ein litt forundra kommentar til argumentet om «vokaltriklangen» som den klassiske nynorsken skulle ha arva frå norrønt, og som a-målet kom til å ødelegge. Den som skipla dette systemet, var ingen annan enn Ivar Aasen sjøl, da han førte inn *i* og *e* på ulike stader i bøyingsystemet sitt (*solli – gjester*). Det braut klart med systemet i norrønt, og hadde neppe særleg godt grunnlag i målføra heller.

Per Ivar Vaagland:
Målrørsla og reformarbeidet i trettiåra.
Det Norske Samlaget 1982. Kr 97,-.

GAVER TIL LSS

Anne-Ma Grønlie, Oslo	10,-	Rakel Flå, Ålvdunfjord	60,-
Astrid Kvendbø, Surnadal	20,-	Inge Polden, Surnadal	60,-
Vidar Jetne, Oslo	20,-	Jon Vidar, Notodden	60,-
Arne Ytrehus, Bekkestua	60,-	Halvor Dalene, Bø i Telemark	100,-
Anders Aarsand, Øystese	10,-	Johs. Fosså, Nittedal	60,-
Gerd og Reidar Bø, Nittedal	30,-	Liv Myklebost, Skien	60,-
Rolv Nesje, Inndyr	20,-	Edgar Pettersen, Oslo	60,-
Johannes Havstad, Grimstad	10,-	Reidunn Guldal, Oslo	60,-
Jostein Valved, Bodø	100,-	Einar Lundeby, Høn	100,-
Ola Halvorsen, Skien	80,-	P. K. Aamo, Surnadal	100,-
Harald Strand, Skien	40,-	Peder Sætre, Haugesund	20,-
Tarald Nomeland, Valle	30,-	Oddmund Kyllø, Oslo	20,-
Erling Myklebust, Spjelkavik	260,-	Ingolv Sæter, Grøa	50,-
Eva Mæhlum, Oslo	30,-	Oddvar Moi, Kirkenes	60,-
Tore Kristiansen, Danmark	25,-	Knut Brodtkorb Danielsen, Molde	20,-
Reidar Aavik, Akkerhaugen	160,-	Olav Åse, Eidsvoll	100,-
Elisabeth Wiggen, Oslo	70,-	Jardar Skaadel, Ølve	60,-
Dagny Skauge, Eidsvoll	60,-	Ivar Hundvin, Trondheim	60,-
Halldis Moren Vesaas, Oslo	300,-	Erik Simensen, Jar	60,-
Jostein Soland, Stavanger	60,-	Anonym	60,-
Berit og Geirr Wiggen, Elverum	70,-	Nils Galdal, Terråk	60,-
Anders Skogen, Hokksund	20,-	Tomas Refsdal, Rjukan	230,-
Karl Skeidsvoll, Åndalsnes	100,-	Olaf Thesen, Hamar	100,-
Anna Nesland, Neslandsvatn	30,-	Hartvig Sætra, Storslett	60,-
Per Bache, Oslo	60,-	Ragnvald Berli, Åmli	20,-
Birger Opsahl, Ås	100,-	Ernst Håkon Jahr, Kvaløysletta	60,-
Brynjar V. Johansen, Oslo	20,-	Inger Jahr, Kvaløysletta	60,-
Jens Larssen, Sjøvegan	10,-		
Yngve B. Lund, Oslo	60,-		

(Ajourført pr. 15. mai)

SPRÅKLIG SAMLING

Returadresse:

Postboks 636, Sentrum, OSLO 1

0024-000289

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

FRØEN, JAHN

mål og makt

språkpolitisk/språkteoretisk tidsskrift
utgitt av Studentmållaget i Oslo.

mål og makt

4 nummer i året. Ei årstinging kostar
kr 40,-. Enkeltnummer kr 13,-.

mål og makt

Tema for siste nummer: *Nynorsken for
folket eller filologane?*

mål og makt

(abonnement eller enkeltnummer) kan
du tinge ved å skrive til Mål og Makt,
Munkedamsv. 67, Oslo 2, eller ringje
02 - 41 72 07.

DAG OG TID

- Fri og ubunden informasjon
- Utanriksstoff frå Le Monde
- Oversiktsartiklar
- LITTERATUR - KUNST - KULTUR
- Politikk
- * Dag og Tid — til å bli klok av, men ikkje på. . . .

EG TINGAR DAG OG TID FOR
1/1 år kr 220,-, for 1/2 år kr 115,- (Norden)
Namn:
Adr.: